

EL MIRALL

Núm. 124

500 PTA / 3,01 EUR

Dossier

*100 anys de
turisme:
desenvolupament
i sostenibilitat*

Entrevista

*Carod Rovira:
«Hi ha la
necessitat de
reformular el
nacionalisme»*

Reportatge

*Cròniques
sicilianes (i II)*

Semblança

*Costa i Llobera:
perfil d'un poeta
i d'uns poemes*

Societat

*Marisa Rojas
cantà al
«Vent salat»*

Seccions: cinefàgia • art • llibres • la botiga

Consell Directe és la línia d'atenció personal de tots els serveis del Consell de Mallorca que serveix per informar-vos de qualsevol dubte o necessitat, sigui del caire que sigui.
Ara la comunicació és més que mai

Consell de Mallorca

*Ara és més
que mai*

EL MIRALL

EDITORIAL

UN PLA DE XOC, VOLUNTAT POLÍTICA

4

DOSSIER

100 ANYS DE TURISME: DESENVOLUPAMENT I SOSTENIBILITAT

5

PATRIMONI

JAUME SIMONET. LA FONT DE LA VILA, CAMÍ DE LA VIDA

25

NOTES LITERÀRIES

PERE ROSELLÓ BOVER. DUES NOUVELLES:

ABRAHAM SAVASORDA I TERRITORI AMORTITZAT 114

26

SEMBLANÇA

BERNAT CIFRE. COSTA I LLOBERA: PERFILS D'UN POETA I D'UNS POEMES

28

REPORTATGE

SEBASTIÀ FRAU. CRÒNICA SICILIANA (I II)

30

ENTREVISTA

ANTONI OLIVER. JOSEP L. CAROD ROVIRA:

«S'HA DE REFORMULAR EL NACIONALISME INTEGRANT-HI ELS VALORS ECONÒMICS DE LA SOLIDARITAT I LA DIVERSITAT».

34

SOCIETAT

ANTONI OLIVER. MARISA ROJAS:

«HE TORNAT A AGAFAR UNA LÍNEA ROCK AMB EL NOU DISC»

40

TENDÈNCIES

ITINERARIS: GASPAR VALERO

CINEFÀGIA: MATÍAS VALLÉS

ART: CRISTINA ROS

LLIBRES: BIEL MESQUIDA

LA BOTIGA: EL MIRALL

44

REVISTA CULTURAL
Juliol-agost de 2001 · Núm. 124

Edita:
OBRA CULTURAL BALEAR

Publica:
Associació EL MIRALL
C/ de la Impremta, 1, pral. 2a
07001 Palma

President: Ferran Gomila
Editor: Antoni Mir

Producció, administració i
publicitat:

C/ de la Impremta, 1, pral. 2a
Tel.: 971 72 59 37

Telefax: 971 71 93 85
Apartat de correus 179
07080 Palma

Delegació a Barcelona:

C/ de la Montcada, 20
(Palau Dalmaes)
08003 Barcelona

Delegació a València:

C/ de Moratín, 15
46001 València

Web i adreça de l'OCB
a Internet

<http://www.ocbweb.com>

Correu electrònic:
ocb@ocbweb.com

Director:
Gaspar Valero

Redactora en cap:
Joana Mas

Secretari de redacció:
Tomeu Martí

Consell de redacció/
col·laboradors

Antoni Oliver
Biel Mesquida
Pere Rosselló Bover
Antoni Mir
Antoni Llompart
Joana Mas

Publicitat: Santi Adrover

Els articles publicats en
aquesta revista expressen
únicament l'opinió dels autors.

Coberta: Vicenç Torres
Fotos: Pep Pastor

Disseny: Marco Spinazzola

Maquetació i fotocomposició:
Ecogràfic

Impressió:

Xisco Arts Gràfiques
C/ del Baix Riera, 1-A, Palma
Tel.: 971 47 57 54

Dipòsit Legal: PM 10-1987

Lletra de Convit 2001

■ D: c - v - b.

Any mossèn Alcover

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5105414415

Un Pla de xoc, voluntat política

Han passat dos mesos des de la Diada per la Llengua i l'Autogovern en què es reclamà un Pla de xoc per la llengua davant l'alarmant reculada de l'ús social del català a l'arxipèlag. El mateix dia i al mateix lloc, el president del Govern de les Illes Balears, Francesc Antich, acceptà l'envit i n'anuncià la presentació immediata. A començaments de juliol, s'ha conegut el Pla d'actuacions urgents en normalització lingüística (PLAU) del Govern, denominat pels mitjans informatius com a Pla de xoc. És un conjunt de mesures positives que aniran, sembla, acompanyades d'un augment pressupostari i de personal dedicat a aplicarlo, i obre un procés d'interlocució institucional i social que cerca la seva implicació.

La validesa, però, d'aquest Pla de xoc només vindrà donada per si aconsegueix frenar el retrocés de l'ús del català. No hi ha cap altra mesura possible. Aquest és el repte d'aquest Govern del Pacte de Progrés i de tota la societat insular. La llengua i la seva normalització ha de convertir-se en una autèntica *qüestió d'Estat*, sigui quin sigui el color del govern que resideixi al Consolat de Mar. La societat també ho ha d'assumir com a tasca col·lectiva i ha de contribuir-hi decisivament.

Per poder parlar d'un autèntic Pla de xoc hem de trobar una proposta innovadora i ambiciosa, quelcom més que la mera intensificació de les mesures ordinàries de política lingüística. S'hauria d'enfocar com un compromís per a la convivència intercultural i alhora, amb la indefugible prioritització del nostre idioma, per assegurar la cohesió futura d'una societat illenca cada vegada més multicultural. Un Pla de xoc s'ha d'elaborar i aplicar articuladament amb els moviments socials que l'han reclamat.

Aquest impuls extraordinari ha de ser assumit pel Govern en ple, per totes i cada una de les conselleries. A la vegada, ha d'implicar la resta d'administracions públiques de l'arxipèlag, és a dir, consells insulars, ajuntaments i Administració estatal.

No serà realment de tots i per a tothom si no es fa un sobreesforç perquè cadascun dels integrants de la societat civil se senti implicat en la recuperació del català i no tan sols els sectors conscienciats i mobilitzats en favor del català.

Les administracions públiques haurien d'incorporar el potenciament de l'idioma en totes les seves actuacions públiques i en qualsevol àrea. Aquesta actuació institucional també hauria de quedar palesa en l'ús lingüístic en qualsevol àmbit de les activitats que patrocini i en la publicitat. Perquè un Pla de xoc sigui efectiu, no s'hauria d'apuntar a un pla centrat en la llengua, sinó en una acció molt més àmplia, liderada, mantinguda i estimulada de manera permanent des de la Presidència del Govern de les Illes Balears que doni sentit, justificació i legitimitat a les actuacions relacionades amb l'idioma.

Ha de tenir un lideratge que doni empenta i exemple al màxim nivell polític i representatiu de cada institució. I seria bo que el president Antich fes una crida pública a la població illenca perquè usàs la llengua catalana.

El Govern de Progrés podria predicar amb l'exemple i dedicar a una campanya de conscienciació lingüística almanco el mateix import que l'actual campanya de mera imatge dels seus dos primers anys de gestió.

En aquesta, com en altres mesures de transcendència per al país, hi ha una qüestió prèvia: la voluntat política. Això, i no una altra cosa, és el que la Diada per la Llengua va reclamar el propassat mes de maig.

100 anys de turisme:

desenvolupament i sostenibilitat

LUNA DE MIEL en
MALLORCA

PUBLICACIONES DEL FOMENTO DEL TURISMO DE PALMA DE MALLORCA

DOSSIER

L'evolució del turisme a les Illes Balears: un cicle de vida d'una àrea turística?

CLIMENT PICORNELL - MATEU PICORNELL

Ja fa anys que ens vam témer que «el fenomen turístic, des dels anys seixanta ençà i sota la característica de turisme de masses, ha trastocat des de dalt fins a baix les estructures, les mentalitats, els paisatges i altres essències de les quals gaudien les Illes Balears abans de l'arribada massiva dels vols xàrters carregats de turistes provinents de l'Europa central i nòrdica».

Tan sols acudint a un glossari de valoracions, com l'anterior, es pot arribar a una conclusió definitiva: el turisme ha significat el factor de canvi més important per a les Illes Balears en aquest segle.

Ara bé, sobre les característiques d'aquest canvi hi ha també un punt d'acord, han canviat l'economia, la societat, la cultura, l'estructura territorial com a grans factors, la qual cosa ha conduït a un procés de canvi en cascada que ha marcat perfectament dues èpoques: abans i després del turisme.

La intensitat del canvi, per altra part, es pot mesurar a partir del nombre de turistes que arriben a les Balears i dels residents que s'hi estableixen, però també hi ha l'acord general que el procés s'accelera durant els anys seixanta –aquest fenomen s'anomena, onomatopeicament, el *boom* turístic– i coincideix amb la generalització del turisme xàrter de masses cap a les platges de les illes.

La territorialització dels efectes del canvi vénen marcats pel que s'anomena la *litoralització*, és a dir, la concentració del turisme ran del mar. Per tant, els efectes directes es poden quantificar als municipis litorals, tot i que els efectes indirectes es deixen sentir a tot arreu, amb fenòmens de *desertització* als municipis que no participen directament del turisme; és el cas de diversos municipis de la serra de Tramuntana i de la comarca del Pla a l'illa de Mallorca. Un altre fenomen d'intensitat i territoria-lització del canvi que s'acorda afirmar

és que Eivissa i Formentera són les illes més turistitzades, seguit des d'algunes zones de Mallorca i, més lluny, de Menorca, tot i que aquesta darrera, a la qual se suposava que s'havia assentat una via particular de creixement econòmic, es veu en aquests últims anys, a partir de l'anomenat segon *boom* turístic, inclosa dins el model general. Altres autors ens parlen ja del tercer *boom* turístic que, a més del litoral, estendria els seus efectes a tot el territori balear en forma d'ofertes –il·legals i legals– de places turístiques o d'ús turístic, de cases i xalets, encavalcades sobre les residències secundàries.

De tota manera, s'ha de dir que, en un primer resum de les valoracions que es desprenen de la literatura especialitzada, aquests *booms* i els canvis provocats giren sobre uns vectors que ens comencen a ser familiars. Per exemple, el turisme ha modificat els contingents poblacionals de les Balears i ha induït una nova repartició territorial; ha provocat un ràpid canvi social; ha incidit fortament en els models de producció i ha provocat un abandonament del cultiu de la terra que ha passat a estar en *guaret social* latent esperant ser urbanitzada; han perdut població activa les branques industrials menys relacionades amb l'activitat hotelera, tot passant per sotmetre la nostra naturalesa a un procés d'estrès ambiental per l'augment de la urbanització, la degradació del paisatge i, a més a més, una transformació del sistema de valors dels residents, producte de l'estan-

dardització del consum i del procés galopant d'aculturació. Tot això és un producte –inevitable?– de la modernització de la societat balear, que ara mateix –*nihil novum sub sole*– s'interroga sobre si no es podria haver fet d'una altra manera, si el model s'ha exhaurit, si és el preu que s'ha pagat per passar de pobres a rics.

Tot plegat és una qüestió tampoc no gaire original, quan els models dels cicles d'evolució dels centres turístics d'altres bandes del món ens donen pautes molt semblants ja estudiades. Paraules que ara a les Balears sentim, referides a l'estat actual del nostre model turístic –final, maduresa, saturació, obsolescència–, han estat estudiades en altres llocs i, fins i tot, els canvis d'evolució –substitució, protecció, mutació, reconversió, restauració, esponjament, postestancament, sostenibilitat. Si més no, però, és el nostre cas.

Tot i que a les Illes Balears aquests darrers deu anys han estat trepidants, es ve d'una llarga evolució que ha conformat el nostre espai turístic i ha dissenyat el que, en termes ja coneguts, s'anomena un cicle de vida turístic. Aquesta denominació és deguda a un conegut, molt citat i poc llegit article de R. W. Butler sobre els espais turístics i en el qual s'ha intentat esbrinar si hi ha un funcionament evolutiu i, per tant, un naixement, un creixement, una maduració i una senectut en els espais turístics, i a partir d'aquí esbrinar una anàlisi que permeti detectar com evolucionen i la previsió dels possibles mal funcionaments d'aquests espais turístics.

L'evolució turística

Es poden aplicar els models generals de cicles evolutius al cas particular de les Illes Balears? En molts dels casos generals analitzats es veu clarament que

L'Hotel Mediterráneo del anys 50. Foto de la Col·lecció Barceló Hotels, reproduïda en el catàleg «Welcome! Un segle de turisme a les illes Balears».

el cas de les Illes Balears forma part dels models més evolucionats de les destinacions turístiques presentats en la literatura sobre aquesta temàtica. Nogensmenys, la tipologia del creixement exuberant del turisme a les Balears ens fa pensar que pel que fa a determinades variables s'està prop del punt de saturació i, en canvi, pel que fa a altres variables s'està en etapes molt més juvenils dels cicles evolutius. Així com ja hem anunciat, es podria discutir (i això és actualment objecte de dues tesis doctorals, que coneguem els autors) si es poden aplicar els models evolutius al conjunt de les illes, si és més representatiu fer-ho illa per illa (Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera) o, encara limitant més l'escala, fer-ho zona per zona a cada illa (utilitzant les 36

zones que dibuixa el POOT de Mallorca, per exemple). No és l'objecte d'aquest article fer-ho tant de prim compte, i ara i aquí passarem revista només a l'evolució general.

El turisme que tenim actualment a les Illes Balears és el resultat de quaranta anys de crei-

El turisme que tenim avui és el resultat de 40 anys de creixement

xement i desenvolupament turístic continuat des de l'anomenat *boom* turístic dels anys 60, que és quan es produeix un gran increment del nombre de turistes i el turisme passa a ser el motor de l'economia, que a la vegada posa a tota marxa la construcció, ambdues branques generen un gran nombre d'activitats de serveis i provocaran una forta immigració de treballadors. De les 21.340 pla-

ces hoteleres que hi havia a les Illes Balears l'any 1960, 67.589 l'any 1965, 174.159 l'any 1970 i 222.680 l'any 1973, hem arribat a una oferta de 514.809 places d'allotjament turístic (entre regulades i no regulades o, com també s'anomenen, turístiques

productes turístics, passa per etapes que van des del seu inici o creació i desenvolupament fins a la consolidació, maduresa, obsolescència, declivi i maduració. Si s'han pres mesures encertades, hi pot haver un ressorgiment bo i es pot començar un rejuveniment, o també la progressiva degradació si s'ha aplicat un mal remei.

Les Illes Balears han passat totes les etapes d'un cicle de vida fins a arribar a la saturació, després de passar per adaptacions i canvis forçats del nostre model. El camí d'una reestructuració és dubitatiu i poc consensuat. I no és per manca de coneixement de les solucions, i menys en una terra que duu més de quaranta anys d'experiència turística i que de manera excedentària exporta tecnologia turística a noves perifèries (els més cursis ho anomenen *know how* turístic) i aplica, precisament per no cometre els mateixos errors i atendre les noves demandes, uns nous models formals de respecte paisatgístic aparent.

Seguint l'evolució de l'arriba-

da de turistes i aplicant la terminologia de Butler, hi podem detectar una sèrie de períodes: **Fase 0.** El descobriment de la destinació turística de les Illes Balears es pot considerar com una fase evolutiva del segle XIX. A partir d'exploracions de viatgers i visitants il·lustres es crea un mite i una imatge que després s'explotarà comercialment i serà objecte de repetició continuada a les múltiples guies turístiques, que generarà la demanda del segle XX.

Fase 1. Significa l'inici i la creació de la destinació turística i va del 1900 al 1936. Es posen les bases del desenvolupament turístic a les Balears, amb dades emblemàtiques com les de la fundació del Foment de Turisme (1905), primera entitat d'aquest tipus creada a l'Estat espanyol, i amb la creació dels primers hotels en sentit modern (Gran Hotel, Victoria, Mediterraneo, Formentor). Ja gaudim d'una primera estadística turística. 1932, Foment de Turisme de Menorca. El crack econòmic de 1929 representà un primer sotrac evolutiu. La Guerra Civil iniciada l'any 1936 posaria fi a aquesta fase, que, no s'ha d'oblidar, marca territoris turístics i posa les bases d'una classe empresarial,

Als anys 60 el turisme passa a ser el motor de l'economia

i d'ús turístic) l'any 1999.

Dels 400.029 turistes que arribaren l'any 1960, 1.080.826 l'any 1965, 2.272.049 l'any 1970 i 3.573.238 l'any 1973 (sostre), hem assolit una demanada de 9.302.866 turistes l'any 1999, que representaren 123.165.000 estades (no s'hi inclouen les places de segona residència per a ús particular i derivats, si les comptam passam ja a xifres d'11.225.500 de turistes).

Diversos autors que han estudiat l'evolució dels espais de destinació turística mitjançant el model del seu cicle de vida, coincideixen que, a partir d'una tipologia característica, un espai amb certes aptituds turístiques inicials, després de convertir els seus recursos en

EL BOOM TURÍSTIC

Al principi de la dècada dels 60 es produeix un gran increment. El turisme és la primera activitat turística.

Impulsa sectors de la construcció i altres indústries i serveis lligats al turisme. Forta immigració.

El 1959 hi havia a les Illes Balears 17.840 places.

El 1960 s'inaugura l'aeroport de Son Sant Joan.

El 1963 s'inaugura l'aeroport d'Eivissa.

El 1968 s'inaugura l'aeroport de Menorca.

Boom turístic:

1960	400.049 turistes	21.340 places
1965	1.080.826 turistes	67.589 places
1970	2.272.049 turistes	174.159 places
1973	3.573.238 turistes	222.680 places
13 anys	+ 3.173.209 turistes	+ 201.340

LA CRISI DELS 70

Crisi mundial a partir de 1973 per la pujada del petroli deguda a la guerra entre Israel i els països àrabs.

El 1974 va disminuir per primera vegada el nombre de turistes.

Entre el 1973 i el 1978 tancaren 257 establiments.

Gran disminució de turistes britànics. Fallida de majoristes.

Desaparició de petits establiments hotelers, creixement dels apartaments, naixement de cadenes hoteleres.

Aturada de la immigració. Entre el 1974 i el 1977 hi ha una important tornada de treballadors cap a la terra d'origen.

claus per entendre el nostre desenvolupament posterior.

Fase 2. L'avortament i el segon inici s'estén del 1936 al 1960. Primeres dades de 1945 (55.134 turistes, dels quals eren estrangers només 691). L'èxit de la campanya «*Luna de miel en Mallorca*» significa alguna cosa més que una anècdota. Són les bases de l'empresariat turístic que evolucionarà en el futur. Algun autor hi col·loca una sotsfase 1936-39/1950, per significar l'època de turisme minoritari i el sorgiment de la classe empresarial, que s'abocarà cap al desenvolupament dels pròxims anys. El fort augment turístic fa que l'antic aeroport de Son Bonet sigui substituït pel de Son Sant Joan l'any 1960. Les bases per a l'anomenat turisme de masses estaven ja ben assentades.

Fase 3. El primer desenvolupament abasta des del 1960 al 1973. Sens dubte l'inici d'aquesta tercera fase és l'aplicació del Decret-llei 10/59, de nova ordenació econòmica, més conegut com a Pla d'estabilització econòmica, i que imposa, entre altres mesures, una devaluació del canvi exterior de la pesseta i la seva convertibilitat. Entre 1960 i 1973 els creixements són espectaculars any rere any. En 10 anys es construïren més de 200.000 places turístiques, és un creixement desbordat i poc planificat que produirà els fenòmens de consum abusiu de territori i paisat-

ge. És l'època de l'aparició dels majoristes de viatges (*tour operators*) internacionals com a organitzadors dels fluxos turístics. S'obren nous aeroports a Eivissa, 1963, i a Maó, 1968.

Fase 4. Entre el 1973 i el 1979 es produeix el primer estancament i la primera crisi. A partir del 1974 l'afluència de turis-

tes baixa respecte als anys anteriors per primera vegada i es produeix una ruptura del ritme de creixement. La xifra de 1973 no s'assolirà fins prop dels anys 80. Apareix el fenomen de l'atur, que simbolitza la ruptura d'un model de creixement exuberant, s'alenteix l'emigració peninsular, hi ha una crisi

Una segona fase expansiva del turisme correspon als primers anys vuitanta en què pràcticament es duplica el nombre de turistes.

L'EXPANSIÓ A LA DÈCADA DELS 80

Creixement constant en el nombre de turistes.

1981 → 3.889.238 turistes estrangers

1985 → 4.994.406 turistes estrangers

1988 → 6.699.700 turistes estrangers

Aquest increment de la demanda es produeix quasi totalment en apartaments. Difícil saber-ne el nombre exacte, perquè n'hi ha molts sense legalitzar.

1981 → 38.063 places legalitzades d'apartaments

1985 → 58.078 places legalitzades d'apartaments

1989 → 92.835 places legalitzades d'apartaments

1985 → 230.663 places hoteleres (unes 3.000 més que el 1974)

1988 → 243.062 places hoteleres

1989 → 253.067 places hoteleres

Entre el 1981 i el 1988 el turisme britànic augmenta un 25%, possiblement per la guerra de preus baixos dels majoristes.

Aquest augment és de turistes de poc poder adquisitiu.

a les empreses connexes i apareixen les cadenes hoteleres com a fenomen important i resultant.

Fase 5. Segon desenvolupament i primer rejoeniment de la destinació turística balear (1982- 1988). Una segona fase expansiva del turisme correspon als primers anys vuitanta durant els quals pràcticament es duplicà el nombre de turistes, això fa que algú hagi parlat de segon *boom* turístic, amb un augment de places molt important, sobretot dels apartaments

ció de l'oferta turística (POOT).

La forta expansió en la dècada dels 80 va ser a la vegada l'inici de serioses preocupacions, sobretot de caràcter ecologista, pel gran consum de territori i de recursos naturals. Es començaren a considerar cada vegada més els impactes ambientals i socials negatius que també provoca el turisme i hi ha una oposició contra els polítics de caràcter crematístic predominants fins aleshores.

Fou a partir del 1988 quan, davant l'arribada d'una nova i forta crisi, i aquesta vegada de caràcter estructural més que no conjuntural,

solescència i pèrdua de competitivitat en aquests espais. Es poden destacar dos factors bàsics en les noves tendències: el primer és la incorporació de l'anomenada quarta perifèria, usant la terminologia de Gormsen (el Carib, per exemple), com a àrees receptores de turistes en el panorama internacional amb una sèrie de nous avantatges comparatius (exotisme, qualitat ambiental i preus reduïts). El segon factor fa referència als canvis en el comportament de la demanda amb noves motivacions i tendències dels consumidors, amb una creixent sensibilitat i respecte al medi ambient, això suposarà també noves exigències dels majoristes de viatges cap als empresaris.

Domènec Biosca, pel que fa a aquesta època, cita les deu causes de la crisi turística, que són: la manca de zones verdes, que ha provocat un nivell de densitat propi d'una ciutat de negocis en lloc d'un espai de vacances; medi ambient (neteja, renous, estètica, etc.); la qualitat del servei i de l'atenció al client, ja que no s'ha format el personal, que a més és de temporada; la nostra oferta és ja molt veterana, el model vacacional ha canviat, el sol ha

Els anys 70 foren l'època del turisme d'espardenya

turístics.

Fase 6. Segon estancament i segona crisi. De 1989 a 1993. Els darrers anys vuitanta i els primers anys noranta es produeixen oscil·lacions tant de l'economia estatal com de la internacional, el comportament del mercat britànic, les revaloracions de la pesseta i els excessos de places ja anuncien algunes de les mesures reguladores del Govern balear, les anomenades lleis Cladera i el Pla d'ordena-

els temes turístics de les Illes Balears es consideraren d'interès general i de debat quotidià i les preocupacions econòmiques del sector es conjugaren amb les ambientals d'una gran part de la societat.

Aquesta situació estructural i a la vegada de canvi en l'evolució turística té una sèrie de característiques generals molt comunes en les àrees turístiques del Mediterrani espanyol que accentuen la realitat d'ob-

deixat de ser un atractiu suficient i noves ofertes han provocat la infidelitat del client; som cars, a causa d'una pesseta forta i preus abusius en l'oferta complementària; hem mesclat segments socials, paquets turístics a preu de saldo amb el turista que pagava una tarifa alta, la qual cosa ha provocat la desbandada del turista que pagava un preu raonable; les infraestructures, la falta d'oferta complementària; la mala imatge que ens hem guanyat amb campanyes en contra de la nostra oferta i poca capacitat de reacció; una pobra comercialització, atès que s'ha passat d'unes èpoques en les quals els clients feien coes a les portes de l'hotel a haver-los d'anar a cercar, s'ha caigut en el més còmode i perillós, les fires, els majoristes de viatges. Finalit-

za Biosca: «el qui pugui resistir tornarà a viure una altra època d'or, però d'un altre turisme, perquè el model actual s'ha esgotat». Com a característiques més peculiars d'aquesta crisi estructural a les Illes Balears hauríem de destacar el baixíssim preu per estada i com a conseqüència la poca despesa generada per un turisme de baixa qualitat. Fou l'època del denominat turisme d'espardenya. L'oferta havia quedat obsoleta per la poca inversió de beneficis en la remodelació i modernització, abunden amb excés els hotels de dues i una estrella, resultat dels efectes de la crisi

econòmica a partir del 1973, la qual va afectar sobretot els britànics, i es va adaptar l'oferta de masses a les poques divises que aquests podien treure.

Fase 7. Tercer desenvolupament i segon rejuveniment (1994-

La crisi del 1988-1993 obligà a renovar l'oferta tradicional

2000). Nogensmenys, observant el fenomenal creixement d'aquest darrers anys, del 1992 al 1999 el nombre de turistes ha augmentat a cinc milions (quasi un milió per any). S'ha de fer esment del creixement espectacular de les places d'ús turístic (eufemisme per refe-

Evolució turística de les Illes Balears 1982-1988

Any	1988	1987	1986	1985	1984	1983	1982
Total de places turístiques regulades	321.129	310.937	301.440	288.742	282.727	272.580	266.421
Total de places d'ús turístic no regulades	135.927	119.516	93.696	77.702	61.995	52.652	45.629
Total oferta (1)	475.056	430.453	395.136	366.444	344.722	325.232	312.050
Demanda turistes (en milers)	7.071	6.999	6.155	5.387	5.866	5.457	5.291
Estada mitjana (dies)	12,09	12,05	13,18	12,31	12,21	12,69	12,59
Total estades (en milers)	85.484	84.334	81.122	66.316	77.486	69.253	66.609

Font: elaboració pròpia a partir d'*Evolució econòmica de Balears*, Caixa de Balears/Banca Catalana i Dades Balears, Conselleria d'Economia i Hisenda (Govern balear).

(1) No s'hi inclouen les places de segona residència per a ús particular.

FUNDACIÓ «SERVEIS DE CULTURA PER AL POBLE»

Per a la promoció popular de la nostra cultura estam al vostre servei

Demanau informació a c/ Rubén Darío, 12, 5è-B
07012 PALMA

Plaça Rosselló, 4A, 3r
Tel. 971 72 33 56
Fax 971 71 89 01
07002 Palma (Mallorca)

- Plànols Topogràfics
 - Medicions
 - Replanteigs
- Fotografies Aèries
 - Verticals
 - Panoràmiques
- Publicitat Aèria
- Peritatges
- Valoracions
- Projectes Agrícoles
- Estudis Mediambient

Evolució turística de les Illes Balears 1988-1993

Any	1993	1992	1991	1990	1989	1988
Total de places turístiques regulades	377.676	386.337	386.946	384.835	345.902	321.129
Total de places d'ús turístic (no regulades)	91.183	93.582	100.386	103.755	130.350	135.927
Total oferta (1)	468.859	479.919	487.302	488.590	476.252	475.076
Demanda turistes (milers)	7.131	6.660	6.518	6.349	6.710	7.071
Estada mitjana (dies)	11,64	11,49	11,47	11,78	12,14	12,09
Total estades (milers)	83.004	76.525	74.767	74.794	81.462	85.484

Font: Elaboració pròpia a partir de l'*Evolució econòmica de Balears*, Caixa de Balears/Banca Catalana i Dades Balears, Conselleria d'Economia i Hisenda (Govern balear).
(1) no s'hi inclouen les places de segona residència per a ús particular.

rir-se a les places que s'ofereixen en un mercat no regulat, principalment en habitatges propietat de residents o d'estrangers, residents o no), calculades en un 20% del total de les més de 500.000 places turístiques. Aprofitament indirecte del mercat balear de les dificultats dels mercats mediterranis de la competència, per mor de conflictes armats o aldarulls religiosos i ideològics.

Va acabar abans d'hora la crisi

1988-1993?; fou la solució ideal i definitiva per al turisme un pas tan ràpid d'una oferta sobrant a un excés de demanda?; no hauria pogut ser més interessant una crisi més progressiva i llarga per a un canvi estructural i global del turisme? Les solucions més racionals normalment no passen de ser pura teoria, que ja no fa falta. La crisi estructural dels anys 1988-1993 impulsà les destinacions tradicionals a una prime-

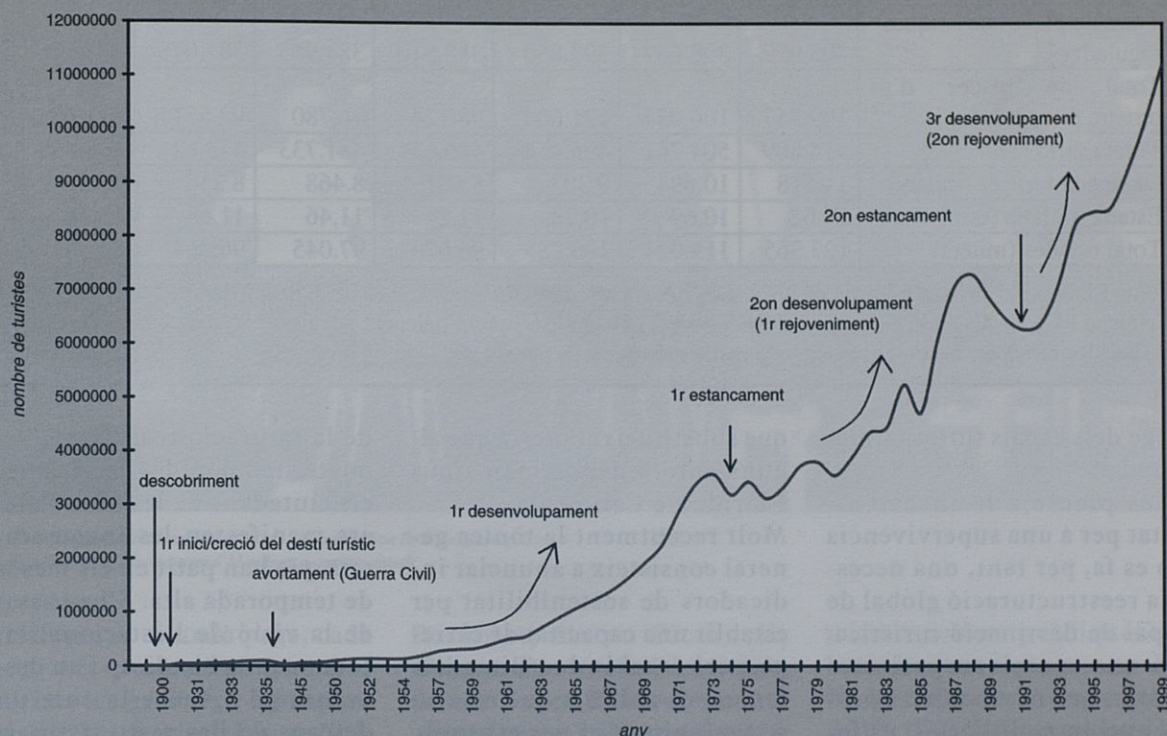
ra reacció encaminada a aconseguir una vertadera posició competitiva fonamentada a qualificar i diversificar el seu producte turístic global. Així és com es comença a parlar de la simbiosi medi ambient-turisme, de limitar el creixement de l'oferta, apareix l'inici del divorci entre la construcció i el turisme (fins aleshores sempre havien anat plegats, parlar de turisme era fer-ho de construcció i a l'inrevés) i cercar un fu-

Imatge retrospectiva del turisme. Foto de la col·lecció de Vicenç Roger, reproduïda en el catàleg «Welcome! Un segle de turisme a les Illes Balears».

L'espai turístic a les Illes Balears. Evolució i perspectives

Font: Climent Picornell-Mateu Picornell (2001)

tur amb noves formes de rendibilitzar el turisme, és a dir, una necessària renovació de l'oferta tradicional.

Sobre els canvis en el comportament de la demandada, s'ha de dir que aquesta també és dinàmica i canviant i que el turista també vol participar en el canvi, en l'evolució turística i exigir allò que ell vol i com ho vol i no és ja un turista inexpert, sinó madur. Les noves motivacions i tendències dels consumidors han estat: la demanda de diferenciació i autenticitat en l'experiència turística; la

creixent sensibilitat i valoració del medi natural i espais no degradats; el rebuig a l'estandardització; i, una actitud més activa dels turistes.

Tot això contrastava amb la degradació i la baixa qualitat que hi havia a l'oferta: massa hotels d'una i de dues estrelles, preus molt baixos i competència amb altres països emergents mediterranis.

A partir d'aquests factors es defineixen noves estratègies des d'una dimensió territorial i ambiental per redefinir el model d'implantació: limitar el

creixement continuat de noves places; reestructurar les àrees degradades; oferir elements nous per qualificar i diversificar el producte convencional i rutinari; protegir i recuperar l'entorn natural i urbà; integrar tipologies urbanes noves en el paisatge.

Però, realment, el que es fa als espais madurs i saturats és, d'una banda, recuperar o mantenir la demanda amb nous projectes centrats en l'oferta complementària a l'allotjament i, d'altra banda, crear complexos turístics nous al

PAPERS PINTATS I PINTURES

Casa Domar Flores

ARTICLES PER A ARTISTES
VASES I MOTLLURES

SANT MIQUEL, 77 - Telèfon 971 72 14 83 - Fax 971 71 93 12
07002 - PALMA DE MALLORCA

Ses Puelles

Estudi
de
Perruqueria

Carrer de Navarra, núm. 3, 1r - 07003 - Palma - Tel. 971 71 80 37

Evolució turística de les Illes Balears 1993-1999

Any	1999	1998	1997	1996	1995	1994	1993
Total de places turístiques regulades	405.052	398.687	393.850	388.510	384.953	381.078	377.676
Total de places d'ús turístic no regulades	109.757	106.054	121.604	98.124	96.780	92.551	91.183
Total oferta (1)	514.809	504.741	495.454	486.634	481.733	473.621	468.859
Demanda turistes (milers)	11.518	10.694	9.303	8.601	8.468	8.250	7.131
Estada mitjana (dies)	10,62	10,69	10,78	11,24	11,46	11,68	11,64
Total estades (milers)	123.365	115.024	100.285	96.673	97.045	96.364	83.004

Font: Elaboració pròpia a partir de l'*Evolució econòmica de Balears*, Caixa de Balears/Banca Catalana i Dades Balears, Conselleria d'Economia i Hisenda (Govern balear).

(1) no s'hi inclouen les places de segona residència per a ús particular.

marge dels espais turístics més degradats.

No es planteja la insostenibilitat per a una supervivència i no es fa, per tant, una necessària reestructuració global de l'espai de destinació turística, sinó que apareixen projectes turístics que es vinculen a promocions immobiliàries; es fomenta la segona residència; s'accentuen noves ofertes complementàries (golf, nàutica...); es creen noves formes de comercialitzar l'oferta d'allotjament (multipropietat), i sorgeix el disseny d'un nou model

que substitueixi l'oferta que alguns autors denominen tipus Florida i/o Califòrnia.

Molt recentment la tònica general consisteix a anunciar indicadors de sostenibilitat per establir una capacitat de càrrega, però és tal la ductilitat dels fenòmens aplicats que mai no se sap quin és el pes específic teòric d'aquesta capacitat.

Quan són els residents de dret els qui noten de manera directa i amb molts de fets de la vida quotidiana una sensació de pèrdua de la qualitat de vida, aquí tenim el millor indicador

de la saturació real. Des de fa quatre temporades turístiques els ciutadans de les Illes Balears manifesten les incomoditats que han patit en els mesos de temporada alta. S'ha passat de la visió de l'estacionalitat com un greu handicap i un desavantatge a veure-la com un descans de l'estrès turístic, ja que si fos igual durant tot l'any seria mal de resistir. En realitat, el turista competeix amb el resident en el consum de recursos de manera que cada vegada la qualitat de vida disminueix per al segon. Amb la particula-

Foto de la col·lecció d'Associació Hotelera de Cala Millor, reproduïda en el catàleg «Welcome! Un segle de turisme a les Illes Balears».

El fort augment turístic va fer que l'antic aeroport de Son Bonet fou substituït pel de Son Sant Joan, avui receptor d'11 milions de turistes anuals.

ritat que el ciutadà paga, cada cop, més externalitats perquè el turista les gaudeixi, les consumeixi i les desgasti. I aquí s'inicia el debat estrella d'aquests darrers anys sobre l'ecotaxa.

No obstant això, la crisi anterior a aquesta última fase va provocar una sèrie d'actituds positives. Per qüestions de mercat, fou època de reflexió, d'estudi i d'anàlisi de la necessitat d'una major qualitat i d'una major competitivitat. La nova conjuntura va permetre incrementar substancialment el preu de l'estada i iniciar un procés de rehabilitació i de modernització de l'oferta i dels processos d'embelliment i d'ordenació urbanística d'algunes façanes marítimes. Alguns hotels dinamitats volgueren fer aparèixer, com un miratge, l'esponjament de les zones turístiques saturades.

La literatura especialitzada que han generat aquests diferents períodes de l'evolució del cicle de vida de la destinació turística de les Illes Balears és molt nombrosa, i les interpretacions i les causes o els efectes que han provocat aquests dalts i baixos evolutius també són molt generoses (Eugeni Aguiló, Antoni Aguiló, Miquel Alenyà, Esteve

Bardolet, Mateu Picornell, Climent Picornell, Pere Salvà, Antoni Sastre, Francesc Sastre, entre d'altres). Fins a arribar a l'actualitat, marcada per la irrupció del govern de centre-esquerra a les Balears, després de quinze anys de govern de la dreta, catalitzat turística-ment en la manca d'enteniment entre la classe empresarial turística i el Govern del Pacte de Progrés a causa de l'impost turístic, anomenat popularment ecotaxa, i del creixement tan fort de la demanda turística a les Balears als darrers anys, no ho oblidem, quasi un milió de turistes/turistes residents més cada any. El fet de mantenir o de disminuir els fluxos de turistes, com hem vist, depèn de factors extrainsulars. Alguns – en aquest cas els empresaris – els volen fer dependre de la imposició de l'impost nou.

El nostre grup d'investigació vol afrontar el repte de tenir esment de les variables que poden incidir en l'evolució d'un cicle de vida d'una àrea turística (nombre de visitants, nombre de places turístiques i d'ús turístic, evolució de l'empresariat, evolució de l'espai turístic, opinió i sensacions dels residents, paper de les ad-

ministracions públiques). Ja hem dit abans que aquest article ha intentat revisar en el cas de les Illes Balears quines han estat les respostes generals a la variació de les arribades de turistes.

La resposta dels empresaris i de l'Administració és dispersa i pot anar des de la recerca del comportament dels mercats de la competència a les problemàtiques de la saturació o de les destinacions madures, passant per la redacció de lleis, de decrets i de diversos llibres blancs sobre el turisme. En aquests darrers anys s'ha incorporat una certa preocupació pel sentiment creixent d'irritació dels residents davant la pressió exercida per aquests 11 milions de visitants, a més dels més de cent mil residents forans (espanyols i estrangers).

***Climent Picornell. Mateu Picornell. Escola de Turisme-Departament de Ciències de la Terra Universitat de les Illes Balears (UIB)**

La sostenibilitat i el turisme a les Illes Balears

MACIÀ BLÁZQUEZ, IVAN MURRAY I JOANA MARIA GARAU

La sostenibilitat, un terme que ja ens sona conegut, no vol dir res més que posar seny i actuar amb esment.

Un primer tipus de sostenibilitat ens proporciona beneficis directes a nosaltres i als nostres descendents.

Les seves eines són l'eficiència i l'estalvi, i els seus efectes se'ns fan palesos aviat en la millora del nostre benestar i en la qualitat del nostre producte turístic.

Gràcies al fet que ens dediquem al turisme, que depèn de la qualitat de l'entorn, dins d'una economia globalitzada que especialitza els territoris i les economies, bona part dels nostres esforços i beneficis es dediquen a la conservació del paisatge, les platges i el benestar del visitants i dels residents. Amb la sostenibilitat aconseguim l'estalvi dels recursos —que notam directament a les nostres butxaques— i avantatges competitius en la venda del nostre producte de major qualitat. El seny i la consciència ens fan pensar en el món que deixarem als nostres fills. No es tracta d'un gran altruisme, sinó d'esment.

Però la sostenibilitat també ens compromet amb altres pobles, per un món més just i equilibrat, i ens reporta beneficis indirectes. El raonament que continua sent vàlid és la màxima ecologista de «pensar globalment per actuar local-

ment». Cercam els beneficis a llarg termini i l'equitat, basant-nos en la nostra consciència solidària. Els nostres objectius són evitar els desequilibris ecològics —com ara el canvi climàtic o l'alteració dels cicles geoquímics— i socials —com, per exemple, la fam i la guerra. Aquest concepte qüestiona les relacions de domini que exercim les nacions industrialitzades sobre els pobles del Tercer Món. Un indicador que ens il·lustra aquesta relació desavantajosa és la petjada ecològica, que demostra l'apropiació que fem de recursos i territoris d'altres pobles.

La humanitat: vector de pressió

La capacitat de càrrega ecològica d'un determinat territori depèn de tres factors: la població, en aquest cas humana, que hi habita (és a dir, el nombre de gent); els seus hàbits de consum (ja que, a diferència dels animals, el nostre nivell de consum no s'atura en el fet de tenir les necessitats bàsiques satisfetes i arribam a malbaratar desassenyadament molts recursos); i el nostre nivell tecnològic, amb què podem assolir un major nivell d'eficiència en l'ús dels recursos. L'anàlisi d'aquests indicadors i dels recursos disponibles, en el si d'un món finit que ens subministra el que hem de menester i absorbeix els nostres residus, ens proporciona la diagnosi de l'estat socioambiental de la nostra economia. Els indicadors de sostenibilitat exploren, a més, en les causes de la pressió i ens aporten explicacions del

perquè dels fenòmens. Finalment, s'estudia l'efectivitat de les mesures de gestió i de planificació aplicades a la correcció i la prevenció dels errors.

Es tracta d'incorporar elements de judici que provenen de l'ecologia, la termodinàmica o la geografia per modular millor la nostra economia. Aquests propòsits estan a favor del desenvolupament i li aporten seny enfront dels corrents ultraliberals de l'economia clàssica, que es fonamenta en la golafreia forassenyada que, per comptes d'actuar amb precaució, confia en la substitució de les fonts de recursos (per exemple, les energies fòssils per la fissió nuclear) i en la capacitat infinita d'absorbir els residus que produïm, que, tanmateix, la natura ja ha demostrat que no té (amb l'aparició dels problemes de contaminació, com ara el canvi climàtic).

A diferència de les anàlisis tècniques dels corrents positivistes que, mascarades d'asceticisme, contribueixen amb reaccionarisme a les tesis ultraliberals, l'anàlisi geogràfica de la sostenibilitat —o la de l'economia ecològica— es fonamenta en la crítica, científica i íntegra, però amb finalitats revolucionàries de transformació de la societat. Per aquesta raó, també es plantejgen alguns instruments per tal de produir el canvi vers una major sostenibilitat.

La insostenibilitat

Gràcies al fet que som illes, ens és possible analitzar acuradament els fluxos demogràfics, materials i

energètics que caracteritzen la nostra economia. Podem establir quants som, entre residents i turistes, els diners que circulen, els vehicles que hi ha a la terra i a la mar, l'extensió que hem urbanitzat, l'aigua o l'energia que consumim o els residus contaminants que emetem. Si ens basam només en fonts oficials i en el període de deu anys que va de 1989 a 1999, establirem l'evolució de 44 indicadors de sostenibilitat turística per a les nostres illes. Els repartirem entre els àmbits demogràfic, econòmic, social i ambiental i diferenciarem també els d'estat, que són descriptius, dels de pressió, que tenen la pretensió de ser més explicatius, i els de res-

posta, amb què abordarem l'anàlisi de les mesures pal·liatives o de control. En bona mesura, la seva novetat ve donada pel fet que es posen en relació variables afins, sobretot de caire explicatiu, amb finalitats crítiques i amb el fet d'aportar elements de judici, bons d'entendre i, per tant, útils com a eines de comunicació i conscienciació.

Índex de pressió demogràfica

Mentre la població resident va créixer un 6%, dins del període esmentat, la turística ho va fer un 14%. Com és ben sabut, la distribució estacional de la seva pressió no és

Evolució mensual de l'índex de pressió humana. Illes Balears (1994-1999)

EL MIRALL
amb el suport de

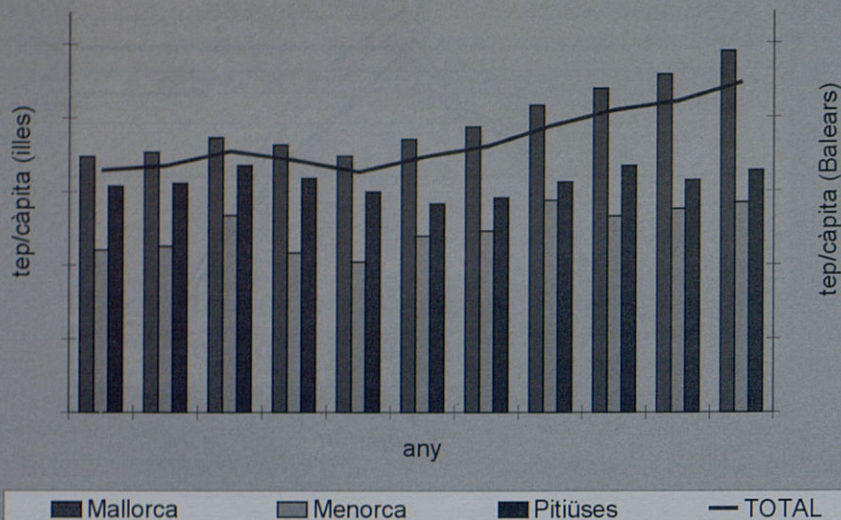

GOVERN DE LES ILLES BALEARS

Consell de Mallorca

Consum energètic per càpita. Illes Balears (1989-1999)

homogènia al llarg de l'any. L'estiu marca l'increment de la presència de visitants, bé siguin treballadors temporers o turistes, i s'assoleix el màxim el juliol de 1999 amb 1.465.689 persones presents. Aquest indicador s'ha agreujat un 16% al llarg dels anys noranta.

La urbanització i l'edificació, que incrementen la capacitat d'allotjament, han fet possible aquest creixement demogràfic (que mesura l'equivalència de la pressió exercida per la població flotant i la resident). La capacitat construïda d'allotjament residencial i turístic va créixer un 7% i es va assolir un sostre total –en el supòsit que s'ompliren tots els habitatges i els allot-

jaments turístics– de 1.803.568 persones.

Desequilibris socioeconòmics

Sense sortir de les Illes Balears, la relació entre els diners que circulen i el salari mitjà ja demostra la distribució desigual de la riquesa. La proporció del PIB per habitant distava un milió de pessetes del salari mitjà percebut pels treballadors de les illes, l'any 1999. Aquest indicador s'agreujà un 270% durant el període d'anàlisi. Les causes semblen ser: l'adjudicació que fa l'economia de mercat de la plusvàlua del treball als empresaris –que no ve d'ara–, l'especula-

ció immobiliària, la venda d'actius o de patrimoni –sobretot, de propietats immobles a forans– i l'endeutament, per tal de viure per damunt de les nostres possibilitats actuals, de manera que compromet el nostre futur.

El salari mitjà s'ha posat en relació amb el preu mitjà dels lloguers d'habitatges, i s'ha definit així el que denominam capacitat d'accés a l'habitatge. La variació d'aquest indicador ha estat una disminució del 35%; és a dir, el preu del lloguer ha passat de suposar la cinquena part del salari a equivaler-ne la tercera part.

La congestió del trànsit rodat és l'efecte de l'increment de gairebé el 50% del parc mòbil de vehicles. En el supòsit que sortissin tots a les carreteres de les Illes Balears, ocuparien un 35% de la seva extensió.

L'increment del parc d'embarcacions fa que el risc de congestió sigui encara més greu a la mar, de manera que s'ha triplicat el nombre d'embarcacions matriculades a Balears. Tot i que la capacitat d'amarrament als ports es veu superada un 57%, el greu impacte ambiental de la seva construcció ha fet aconsellable la seva gestió com a recurs escàs, i s'ha afavorit l'avarament, per comptes de l'amarrament.

Transformació territorial i ambiental

L'evolució general dels canvis d'ocupació del sòl mostra la intensificació i la concentració agrícola, amb l'abandonament d'una

EL MIRALL amb el suport de

**Generalitat
de Catalunya**

mitjana de l'1% dels conreus de secà entre 1975 i 1995, l'increment de l'extensió dels conreus de regadiu (0,5% de mitjana) i, en conseqüència, l'increment de l'extensió d'antics conreus ocupats per vegetació natural (entorn de l'1%).

Tanmateix, el principal factor territorial de transformació antròpica a les Illes Balears ha estat la urbanització. L'anàlisi territorial, mitjançant l'ús d'un sistema d'informació geogràfica, de l'evolució d'aquest procés entre els anys 1989 i 1995 ens ha permès concloure que la urbanització augmentà un 5,1%, es va assolir el 4,6% de la superfície total urbanitzada de les illes. La urbanització es definí com la concessió de característiques de solar al terreny, és a dir, la construcció de vi-

als i xarxes d'infraestructures (abastament d'aigua, electricitat, clavegueram, etc.) que possibiliten la ulterior edificació. El mètode per determinar-ne l'abast fou cartogràfic.

L'anàlisi geogràfica de la urbanització s'afinà sobre la franja litoral –definida pels primers 500 metres des de la línia de costa–, per tal d'avaluar l'impacte del fenomen en aquest àmbit regional d'especial significació turística i vàlua ambiental, que dona sentit a la diagnosi pejorativa del terme «balea-rització». El resultat és que les Illes Balears tenen

de mitjana el 21,6% d'aquesta franja litoral ocupada per urbanització, i s'ha assolit l'ocupació màxima a l'illa de Mallorca amb un 26%. L'evolució d'aquest indicador fou del 3% d'increment, per als 5 anys analitzats.

L'edificació suposa la culminació i la

Els espais naturals protegits representen l'1,9 % de les Illes Balears

consolidació del procés urbanitzador. Per determinar l'evolució d'aquest indicador es quantificà l'extensió dels metres lineals de parets que figuren en els mapes topogràfics dels anys

L'edificació suposa la culminació i la consolidació del procés urbanitzador.

Viajes
MARTEL S.A.

VACACIONS ESTIU 2001

MADEIRA	vol directe des de Palma	DES DE 88.900
ISTAMBUL	vol directe des de Palma	DES DE 64.500
PRAGA	vol directe des de Palma	DES DE 76.900
BUDAPEST	vol directe des de Palma	DES DE 59.400
VIENA	vol directe des de Palma	DES DE 58.400

Consultar preus segons dates de sortida

CIRCUITS VOLS REGULARS

PREUS DES DE PALMA AMB AVIÓ REGULAR
Consultau els preus segons dates de sortida
ELS PREUS NO INCLOUEN TAXES D'AEROPORT

VENÈCIA-FLORENCIA-ROMA	104.600
ÀUSTRIA-BAVIERA	122.400
PRAGA-VIENA	99.400
OSLO-FIORDS-COPENHAGUE	147.100
ESCANDINÀVIA-BÀLTIC	241.100

Informes i reserves: OMS, 50 B. Box 696 · 07003 Palma (Mallorca)
Tel. 971 72 38 42 · Fax 971 72 69 42 · <http://www.viajesmartel.com>

1989 i 1995. La comparació mostra l'increment del 10,9% de l'edificació, de manera que s'assoleix l'ocupació del 3,1% del territori.

El planejament urbanístic és l'eina política que delimita i ordena el creixement urbanístic. Aquest instrument

l'ús públic del medi natural (com ja ho ha determinat, fins i tot, la Comissió Europea). Tanmateix, pel que fa a aquesta figura i a la d'ARIP, la rebaixa de la seva extensió, que aprovà la majoria parlamentària del Partit Popular l'any 1992, encara no s'ha restablert en un

total de 191 ha. Un

exemple significatiu d'aquesta desprotecció són les

posseessions de Son Muntaner i Son Quint, vora Son Rapinya, on actualment es projecta la construcció d'una urbanització per a 1.900 habitants, un camp de golf i un hotel de 450 places. Els espais naturals protegits mitjançant figures que possibiliten la gestió dels recursos naturals i de l'ús públic –parcs i reserves– només representen l'1,9% de l'extensió terrestre de les nostres illes (mentre els estàndards recomanables són del 12 al 16%). Fa sis anys es declararen els dos darrers espais protegits d'aquest tipus: el Parc Natural de s'Albufera des Grau i la Reserva Natural de ses Salines

d'Eivissa i Formentera. Els projectes de creació de nous parcs a les serres de Llevant de Mallorca, la serra de Tramuntana, l'Albufereta i Cala d'Hort són fites del conservacionisme que començaran a mitigar aquesta mancança.

Consum de recursos

Fins aquí hem parlat d'indicadors que percebem intuïtivament, per la pèrdua de qualitat ambiental del nostre entorn –amb la urbanització i la congestió del trànsit rodador–, per l'aclaparament que resulta de l'increment de pressió demogràfica o per l'increment dels preus de l'habitatge, que resulta de l'obertura dels mercats inversors. Però les pautes de consum de la nostra societat –que forma part de l'elit que controla la major part dels recursos mundials– les hem de mesurar mitjançant l'anàlisi dels fluxos de recursos i residus.

La dotació mitjana d'aigua per habitant i dia va créixer, entre 1989 i 1999, un 6,7%, de manera que s'assoliren dotacions de 312,3 l/h./dia de mitjana, quan l'estàndard de societats amb el nostre nivell de desenvolupament

La producció de residus sòlids urbans per habitant i dia s'incrementà un 8,6% en 3 anys

ha estat utilitzat molt significativament a les Illes Balears per sostreure els espais naturals de la urbanització. La consciència ciutadana es mobilitza des dels anys 70 –sobretot a través de l'ecologisme, excepcionalment congruat en el si del Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB)– per exigir la protecció d'espais naturals emblemàtics. La figura capital de protecció, que creà el Parlament balear l'any 1984, foren les Àrees Naturals d'Especial Interès (ANEI). Tot i la seva cabdal importància, s'ha fet palesa la inoperància a l'hora de gestionar la biodiversitat i

LIBRES DE TOTS
ELS PAÏSOS
CATALANS

⌘

LLIBRES INFANTILS
I JUGUETES

⌘

LIBRES DE TEXT

⌘

DISCOS I CASSETTES

⌘

SERVEI
DE LLIBRES
ESTRANGERS

Carrer d'en Rubí, 5
Tel. 71 38 21
07002 Palma (Mallorca)

Pianos Can Garcias

Pere Josep Garcias

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca)
Tel. i Fax: 46 20 16

VENDA DE PIANOS VERTICALS I DE COA

Primeres marques europees

BLÜTHNER • BÖSENDORFER • C. BECHSTEIN • FEURICH • FÖRSTER
FURSTEIN • GAVEAU • GROTRIAN-STEINWEG • HOFFMANN • IBACH
KEMBLE • KINGSBURG • OTTO-BACH • PETROF • PFEIFFER • PLEVEL
RAMEAU • RÖNISCH • RÖSLER • SAUTER • SEILER • SCHOLZE
STEINGRAEBER & SÖHNE • WAGNER • WEINBACH • ZIMMERMANN

Especialistes en pianos per a professionals i pianos d'estudi
El millor servei post-venda. Més de 50 anys d'experiència

AFINACIONS • REPARACIONS • RESTAURACIONS
LLOGUER DE PIANOS NOUS O RESTAURATS
INSTRUMENTS HISTÒRICS
(CLAVICEMBALLS • FORTEPIANOS • ORGUES LITÚRGICS)
PIANOS ELÈCTRICS • ACCESSORIS • TRANSPORTS

Entre 1989 i 1999 la població resident va créixer un 6%, i la turística ho va fer un 14%.

és de 150 l/h./dia. Sens dubte, l'arrel d'aquesta diferència que fa insostenible el nostre model de gestió de l'aigua és el consum turístic. Els municipis turístics de Mallorca consumeixen un 65% més d'aigua per habitant i dia que els no turístics.

El consum energètic mostra pautes de consum, mesurades en tones equivalents de petroli per càpita, encara més insostenibles. L'indicador ha crescut un 37% entre 1989 i 1999, amb una mitjana del 3%, ja que, tot i que va disminuir en els anys 1992 i 1993, a partir de l'any 1994 va créixer amb proporcions que assoliren el 7% l'any 1996.

La conversió de l'indicador de consum energètic a la superfície de territori amb cobertura vegetal necessària

per engolir les emissions de diòxid de carboni (CO_2) és una aproximació parcial al concepte de petjada ecològica. Si superam l'extensió de les nostres illes—encara que suposem que les cobrim de vegetació—, vol dir que o bé altres territoris amb vegetació natural han de fixar les nostres emissions contaminants o bé que l'increment de CO_2 a l'atmosfera, producte de la nostra contaminació, agreujarà l'efecte hivernacle i el canvi climàtic. Les conseqüències del consum desaforat d'energia que fem a les Illes Balears es difereixen cap a altres pobles i cap al futur en forma de desequilibri ecològic. L'any 1989 ja necessitàvem 2,2 vegades l'extensió de les Illes Balears per fixar les nostres emissions de CO_2 , mentre que l'any 1999

ja necessitàvem 3,3 vegades l'extensió esmentada. En els termes establerts pel Conveni de Kyoto —de no superar més del 15% les emissions de 1990 l'any 2010—, es començà a superar el llindar l'any 1996, de manera que es va assolir el 31% de superació del llindar a finals del període d'anàlisi.

Finalment, la producció de residus sòlids urbans per habitant i dia s'incrementà el 8,6% en només 3 anys (1996-1999), i es va assolir 1,5 kg per persona i dia.

Ecologia domèstica

Estan en joc la nostra qualitat de vida, la qualitat del nostre producte turístic i la sostenibilitat del veïnatge uni-

versal, que necessita la correcció dels desequilibris socials i ambientals.

Pel que fa als dos primers focus d'atenció, les nostres propostes van a favor dels interessos socials i econòmics del nostre propi poble, i són assumits pel neoliberalisme a través d'anàlisis de l'anomenada «economia ambiental» o de propostes tan sols mitigadores de les «deseconomies», aportades per l'enginyeria, l'ecologia o la geografia neopositivistes.

Aturar el creixement urbanístic, ara ja de les grues dins del sòl urbà, aplicar mesures socials a l'accés a l'habitatge, crear més parcs naturals que millorin la gestió de la natura i la ruralia o no construir la tercera pista de l'aeroport ens pot ajudar a fer de les Illes Balears un món millor, per als que hi residim i per als turistes a qui

volem vendre-les com a destinació turística.

La fita del pensament global ens condueix a pregonar canvis més profunds, per tal de posar remei a la distribució inequitable dels recursos al planeta. Es tracta de proposar canvis de conducta que incideixin en problemes de més difícil solució, com són la gana o la guerra al món. Però la seva magnitud no eximeix de responsabilitat la nostra actitud personal respecte a la pressió de les companyies transnacionals sobre els petits mercats autàrquics del Tercer Món o de la fabricació d'armament.

La idea no ve d'ara, Sòcrates propugnava guiar-se per la raó per identificar el bé moral amb una mesurada satisfacció de les necessitats naturals; assolir l'autodomini és el vertader

camí de la llibertat. Podem traslladar aquest pensament filosòfic a la crida ecologista a l'austeritat enfront del consumisme irresponsable. La responsabilitat solidària –anomenada sostenibilitat en l'actual context de crisi socioambiental– ha estat, és i serà l'única opció efectiva per a la humanitat.

***Macià Blázquez i Ivan Murray són geògrafs. Joana Maria Garau és ambientòloga¹**

¹ Els autors desenvoluparen el projecte «Indicadors de Sostenibilitat del Turisme a les Illes Balears» al Centre d'Investigació i Tecnologies Turístiques (CITTIB), juntament amb Joan Amer, sociòleg, i Llorenç Mas, estudiant de geografia, durant bona part de l'any 2000.

EL MIRALL

EL MIRALL BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sr./Sra. _____

DNI _____

Adreça _____

Núm. _____ Pis _____

Codi Postal _____ Població _____

Telèfon _____

Em subscric a la revista EL MIRALL, al preu de 4.000 ptes. de quota anual. Podeu presentar els rebuts a l'entitat bancària/d'estalvi que indic a continuació i a la qual deman que els accepti i els carregui al meu compte:

Banc/Caixa _____

Signatura

Agència/Oficina _____

DC _____ Cte./Lta. núm. _____

BASES DELS PREMIS 31 DE DESEMBRE 2001

L'Obra Cultural Balear convoca els *PREMIS 31 DE DESEMBRE* de 2001 amb la finalitat de reconèixer, d'estimular i de fer sorgir tot tipus d'actuacions, de comportaments i d'activitats encaminats a afavorir l'ús normal de la llengua catalana en tots els àmbits de la vida social i pública, a promoure la cultura i a desenvolupar la consciència nacional pròpia de les Illes Balears.

BASES

1. Poden optar a aquests premis totes aquelles persones, grups de persones, entitats o organismes privats que siguin presentats com a candidats per la Junta Directiva de l'Obra Cultural Balear, per qualsevol de les seves delegacions insulars o locals o per un nombre no inferior a tres dels seus socis, i pels membres del jurat.
2. Cada candidatura ha d'anar acompanyada d'un informe ben elaborat que justifiqui i raoni la proposta. Es presentarà per triplicat a màquina o a ordinador, a doble espai, per una sola cara i perfectament llegible, a la seu social de l'OCB, carrer de la Impremta, núm. 1, pral.-2a, DP 07001 de Palma. Telèfon 971 72 32 99, fax 971 71 93 85. A la portada o en sobre adjunt es consignarà el nom del premi al qual opta, títol de l'obra, nom, cognoms, adreça i telèfon de l'autor i/o de qui el proposa. L'opció al premi Miquel dels Sants Oliver s'haurà de presentar per quintuplicat.
3. Qualsevol persona, particularment, també podrà suggerir candidats –per escrit o per telèfon– a la Junta Directiva, la qual estudiarà el suggeriment i decidirà en darrer terme si ha de ser pres en consideració pel jurat. En el cas que s'accepti, la Junta Directiva podrà elaborar-ne o encarregar-ne un informe, sempre dins el termini de presentació.
4. El termini de la presentació de candidatures serà el **19 d'octubre de 2001**.
5. El jurat dels XV PREMIS 31 DE DESEMBRE estarà format per persones de reconegut prestigi dins l'àmbit cívic i cultural de les Illes Balears i es donarà a conèixer oportunament.
6. El premi consistirà en una peça escultòrica de Pere Pavia i una litografia de Joan Bennàssar com a diploma acreditatiu.
7. El veredict del jurat es farà públic al llarg de la **Nit de la Cultura**.
8. El jurat es reserva el dret de resoldre segons el seu bon criteri qualsevol contingència no prevista en aquestes bases.

PREMIS

PREMI FRANCESC DE BORJA MOLL

Destinat a premiar una entitat que s'hagi destacat a les Illes Balears per la seva dedicació a la normalització de la llengua, la cultura o la identitat nacional.

PREMI JOSEP M. LLOMPART

Destinat a premiar una persona que s'hagi distingit a les Illes Balears per la seva dedicació a la normalització de la llengua, la cultura o la identitat nacional.

PREMI EMILI DARDER

Destinat a premiar una iniciativa o experiència en el camp de l'educació, l'ensenyament o el lleure, d'una manera especial les que tendeixen a la normalització del català com a llengua vehicular de l'aprenentatge, la renovació pedagògica o l'educació mediambiental.

PREMI BARTOMEU OLIVER

Destinat a premiar una activitat cívica (de dinamització cultural, de recuperació lingüística, de revalorització de la cultura popular...) desenvolupada dins un determinat àmbit territorial o social. També es podrà tenir en compte un treball que contribueixi a la recerca o a un millor coneixement de l'àmbit en qüestió.

PREMI MIQUEL DELS SANTS OLIVER

Destinat a premiar un treball escrit, editat durant l'any de la convocatòria, que prengui el passat o el present de les Illes Balears com a camp d'investigació o objecte d'estudi.

PREMI BARTOMEU ROSSELLÓ-PÒRCEL

Destinat a premiar una persona o col·lectiu jove que hagi excel·lit en el camp de l'animació cultural, de la investigació (artística, humanística o científica) o de la creació.

PREMI GABRIEL ALOMAR

La Junta Directiva de l'OCB és, des de 1993, el jurat d'aquest premi.

Destinat a reconèixer i promoure els estudis, les actuacions i les aportacions en qualsevol àmbit que, tenint en compte el conjunt dels països catalans, hagi permès expressar amb tota normalitat la catalanitat de les Balears i hagi contribuït a conèixer, difondre i respectar aquesta realitat.

La font de la Vila, camí de la vida

JAUME SIMONET

Des de l'any 123 aC, en el qual els romans fundaren Palmària, fins el 902 de la nostra era, quan els musulmans conqueriren Palma, aquesta no havia crescut gaire ni havia prosperat. Fou durant l'estada musulmana a l'illa quan Madīna Mayūrqa —com ells l'anomenaven— va assolir un cert renom a la Mediterrània.

Els musulmans, gent que necessitava gran quantitat d'aigua, tant per al consum humà com per al bestiar, el reg de molts d'horts i jardins, els banys públics i les mesquites, localitzaren a uns 8 quilòmetres de l'hort de Madina una font que brollava generosa i l'anomenaren *Ayn al-Amir* o font de l'Emir. L'aigua en vessar d'aquesta font formava un bassot que en estar ple queia dins el torrent de na Bàrbara i se n'anava a la mar. La solució era portar tota aquesta aigua a la ciutat, i per aconseguir-ho construïren una sèquia gairebé en línia recta, que aprofitava el desnivell per tal d'arribar a l'Almudaina, seu del valí, i al seu hort, l'hort del Rei. Fou una tasca molt costosa i feixuga, però valgué la pena. A partir d'aquest moment i gràcies al traçat d'aquesta sèquia, Madina va créixer i va prosperar. Es repartia l'aigua pels horts i els jardins que hi havia dins Palma, i també se'n beneficiaren els cinc banys àrabs, les més de trenta mesquites, els forns, els pous, les cisternes i l'abeurador.

Quan el rei En Jaume va desembarcar a Santa Ponça per conquerir la Ciutat de Mallorca, va posar el campament al gran pla situat vora Son Cabrer i la Real, aprofitant el pas de la sèquia que hi havia en aquesta contrada. D'aquesta manera, s'assegurava l'abastiment d'aigua per a la seva nombrosa tropa. En el *Llibre dels feits del rey en Jaume*, aquest diu: «*E posam los Catalans a una part e los Aragonesos de l'altra e la séquia era enming*».

El conqueridor ens recorda també quan un dels cabdills sarraïns anomenat Ifantilla, al capdavant de cinc mil homes, va tallar la sèquia de la ciutat al seu pas per damunt del torrent de na

Bàrbara, vora Son Pont de la Terra, per deixar sense aigua les tropes cristianes. En assabentar-se'n, el rei En Jaume hi va enviar el comte d'Empúries i el comte Nunó Sanç, que amb els seus homes derrotaren els sarraïns i restabliren el pas de l'aigua de la sèquia.

Durant els més de mil anys que aquesta sèquia va portar aigua a la ciutat, va abeurar més de cent horts i possessions, va omplir safarejos i cisternes, va bastir obradors i rentadors públics i molts de molins hidràulics, tant dins Palma com fora de les murades.

En el trajecte des de l'ullal de la font de la Vila fins a la porta de *Bab al Kafol* o porta de Santa Margalida, per on va entrar el rei En Jaume el 31 de desembre de 1229, els musulmans hi aixecaren onze molins hidràulics que, aprofitant la força de l'aigua de la sèquia Real, molien gra per fer la farina, ja que el pa era el principal aliment de la població.

El rei En Jaume concedí autorització perquè es construïssin dos molins més fora de Palma: foren el dotze, dit molí d'en Perot, vora de l'actual plaça de París, i el que feia tretze o el dels caputxins, en l'encreuament que hi ha entre els carrers de Blanquerna i Miquel Marqués.

Dins Ciutat, una gran quantitat de sèquies repartia l'aigua pertot arreu. En desaparèixer aquestes sèquies, deixaren en bona part pas a l'actual xarxa viària que tenim. En són exemples el carrer de Sant Miquel, conegut com a carrer de la Sèquia, el dels Oms, el de Jaume II, d'en Colom, Vilanova, del Vidre i Moliners, entre d'altres.

Avui en dia, dins Palma només queden restes d'aquesta sèquia musulmana: dues arcades a la plaça de Berenguer de Palou, un grapat més al puig de Sant Pere, al carrer de la Pól-vora i tres dins un garatge de vehicles al carrer de Cecili Metel.

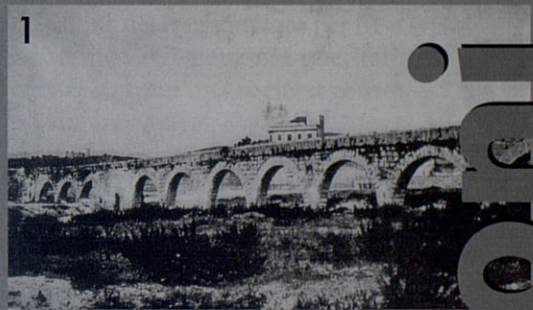
Fora de les desaparegudes murades, encara en queden restes a Son Ripoll, a la carretera de Valldemossa, dins Can Guillot, al molí de l'Alzia, al molí dels

Reis, a Son Pont de la Terra, a Son Togores, un tros soterrat a Son Cabrer, uns metres al carrer del Bolero i al molí d'en Carreres. Però a poc a poc les pedres cauen i desapareixen, com vora Son Pax i al molí de la Real, i en un grapat de mesos no n'ha quedat res. És una llàstima que això passi, i que ningú es preocupi de les restes d'aquesta sèquia mil·lenària, ja que en el seu recorregut la sèquia Real de la font de la Vila va esdevenir un camí de la vida.

① La sèquia al seu pas per dins l'hort d'en Moranta.

② Les arcades que aguantaven la sèquia al puig de Sant Pere.

③ La sèquia dins la possessió de Son Togores, apunt d'arribar al molí Petit.

Patrimoni

Dues nouvelles: «Abraham Savasorda» i «Territori amortitzat 114»

PERE ROSSELLÓ BOYER

Notes literàries

La concessió del I Premi Alexandre Ballester de narrativa curta, instituït per l'Ajuntament de sa Pobla, ha donat lloc a la publicació de dues interessants *nouvelles*: *Abraham Savasorda*,¹ l'obra guanyadora, de Rosa Planas; i *Territori amortitzat 114*,² la finalista, d'Antoni Roca i Maria I. Deyà. Ambdós textos, per la condensació de la història i pel fet de contenir un sol eix argumental, poden servir d'exemple d'aquest gènere narratiu que, tot i ésser fruit d'una convenció, els organitzadors del certamen denominen «narrativa breu» per diferenciar-lo del conte —d'una extensió més limitada— i de la novel·la pròpiament dita més llarga i, sobretot, dotada d'una major complexitat estructural. Tot i ésser dues obres molt diferents, tant *Abraham Savasorda* com *Territori amortitzat 114* tenen com a rerefons una visió crítica de la societat. La primera ens condueix cap al passat i recrea el tema de la persecució dels jueus. Per tant, ens trobam de ple dins el que hom considera «novel·la històrica», encara que els fets contats siguin exclusivament fruit de la imaginació de l'escriptora. La segona, en canvi, respon a la línia de la narrativa que s'avança al futur i que ens mostra l'absurd i el caos a què el present ens pot conduir. És el que alguns crítics designen amb el nom d'«antiutopia», gènere que té com a obra més paradigmàtica *A Brave New World*,

d'Aldous Huxley. *Abraham Savasorda* i *Territori amortitzat 114* són, per tant, dos textos allunyats tant en l'ambientació com en els propòsits, per la qual cosa no es poden comparar entre si. El que el llibre de Rosa Planas conté de treball de documentació i de recreació històrica, el d'Antoni Roca i Maria I. Deyà ho té d'imaginació i de reflexió enfront del present i del futur. Tanmateix, una i altra són dues *nouvelles* àgils, que ens transmeten la seva reflexió a partir d'uns personatges, d'uns fets i d'unes convencions genèriques prèviament delimitades.

Abraham Savasorda no és una simple recreació literària d'uns esdeveniments que, més que haver succeït, haurien pogut ocórrer en un passat històric més tost llunyà; sinó una exploració en el sentiment humà de la por, individual i col·lectiva, davant un poder anorreador i insensible als arguments racionals. A partir de l'anècdota d'una disputa teòrica entre els savis cristians i els savis jueus sobre l'autenticitat del Messies, que ha de tenir lloc durant l'edat mitjana en una ciutat del regne d'Aragó, l'autora explora l'ànima d'uns personatges que se situen entorn d'aquestes dues religions i comunitats ètniques, que sintetitzen l'oposició entre opressors i perseguïts. D'una banda, ens presenta els jueus, acuitats i reclosos al call, que tanmateix tenen totes les de perdre davant la violència dels cristians. I, d'una altra, ens mostra els cristians, poderosos i emparats per la força, però no sempre prou convençuts de les creences que defensen amb arguments sovint in-

¹ Rosa PLANAS, *Abraham Savasorda* (Palma, Lleonard Muntaner editor, 2001).

² Antoni ROCA i Maria I. DEYÀ, *Territori amortitzat 114* (Palma, Lleonard Muntaner editor, 2001).

consistents. L'esperança de l'arribada d'un salvador de la comunitat jueva pren cos en la figura del rabí Abraham Savasorda, un personatge que només apareix de biaix, que ens mostra la contradicció entre la confiança en el seu poder redemptor i les sospites d'heterodòxia que desperta entre els seus.

Abraham Savasorda és un ampli mosaic de personatges diversos que, més que dur a terme unes accions, són veus portadores d'actituds, de pensaments, de posicionaments i de matisos diferents. Així, la figura de mestre Massot, el jueu convers per por de la violència dels cristians, és potser el personatge més humà de tot el llibre i el que segurament sintetitza millor el dilema dels jueus entre renegar de la seva fe per tal de seguir vius o morir tot mantenint intacta la fidelitat a la seva religió: «No he nascut místic –diu mestre Massot– i la meua consciència em permet d'aparentar allò que no sóc. La meua fe és invisible i per tant no n'he de fer comptes a ningú. Mentrestant, vull viure els anys que pugui i que els meus també visquin» (p. 82-83). Enfront d'ell, la figura de fra Morques representa la intolerància i el fanatisme dels cristians que, també, traeix la pretesa tolerància de la disputa intel·lectual i la puresa de la seva religió: «La fe només s'imposa per la força de l'espasa i sota amenaces de mort, la mort manté la llei i no les raons de les persones. L'home és un ésser diabòlic, pervers, no val res la justícia si no posseeix l'instrument per fer-se servir» (p. 67). Vora aquests personatges antagònics, apareix Miquel d'Aramont, el cristià descregut que pensa que Déu és indiferent al dolor humà; però que, tot i això, és conscient del mal i de la injustícia, que ell mateix parteix en sa pròpia carn. Ara bé, la novel·la també planteja l'oposició entre el debat intel·lectual, purament teòric, i la realitat autèntica. D'aquí, la importància que en el desenllaç final adquireix l'aparició d'un grup de leprosos, que acaben esdevenint els autèntics enemics de les hosts cristi-

anes i capgiren el final anunciat des de l'inici.

Abraham Savasorda ofereix un panorama ben documentat de l'edat mitjana i, sobretot, del món jueu, que és auxiliat amb un glossari elaborat pels hebraïstes Manel Frau i Jordi Gendra. La narració, àgil i ben construïda, amb diàlegs abundants, es focalitza més en la individualitat i en el món interior dels personatges, tots ells inventats, que en les seves accions externes, la qual cosa l'allunya del freqüent excés d'acció de la narrativa històrica.

També *Territori amortitzat 114* és un relat àgil, bastit segons alguns dels canons tant de la «novel·la d'anticipació del futur» com de la «novel·la d'aventures». Es tracta de la història d'un retorn als orígens, en què Clara, la protagonista, torna a Mallorca i hi descobreix la vertadera identitat de la seva mare, alhora que coneix les causes que han duit l'illa a la ruïna. Aquest motiu serveix sobretot per bastir un retrat apocalíptic d'una Mallorca empobrida i abandonada del poder: una illa convertida en un «territori amortitzat», del qual ja s'ha tret tot el profit possible i que ara resta abandonat a la seva dissort, com una deixalla qualsevol. La pujada del nivell de la mar, com a conseqüència del desglaç produït pel canvi climàtic, i els efectes d'una fallida en la borsa en una economia globalitzada, que controla les decisions polítiques, han portat a l'abandonament de l'illa, els signes d'identitat de la qual fan palesa la manca absoluta d'inversions i d'interès per part del pròsper món occidental. La ruïna de la Seu o del castell del Bellver, el desèrtic aeroport de Son Sant Joan, la construcció d'una nova murada que protegeix el centre de Palma a base dels edificis deshabitats de l'eixample, l'abandonament del túnel de Sóller, l'ús de vehicles de tracció animal i, per damunt de qualsevol altre signe d'identitat, l'incendi inextingible que crema l'immens abocador de Son Reus són els principals exemples amb els quals Antoni Roca i

Maria I. Deyà posen en relleu els perills a què el sistema econòmic i social actual pot conduir. Tanmateix, al final els lectors ens plantejam si no és millor ésser un «territori amortitzat», aïllat i en certa mesura autònom, que formar part d'una societat totalment homogeneïtzada i controlada a nivell mundial.

A més de l'objectiu crític o de denúncia, *Territori amortitzat 114* ofereix una complexitat tècnica notable, car diversos temps i personatges hi queden perfectament enllaçats. La història, situada en un present que té lloc l'any 2060, es combina amb retrocessos envers un passat històric llunyà, l'edat mitjana a la fi de la dinastia dels reis de Mallorca, i amb altres passats més propers, com els anys anteriors a la Guerra Civil o un ahir més recent –per a nosaltres, futur encara– que se situa cap al 2021. Els autors substitueixen les descripcions dels personatges per fitxes d'identitat personal que, tal com és propi d'una societat completament controlada, recullen les seves dades més essencials. Tanmateix, potser el que fa avançar més bé la novel·la són precisament els diàlegs, que a més permeten contrastar el punt de vista d'aquests «mallorquins de demà» amb el del «món civilitzat». En resum, *Territori amortitzat 114* és un llibre de lectura àgil, escrit en un llenguatge correcte, potser excessivament estàndard. Tanmateix, el més impactant de la novel·la rau en una visió catastrofista que té com a principal protagonista el nostre entorn immediat, la qual cosa és força cinematogràfica. De fet, *Territori amortitzat 114* podria servir de guió per a un film futurista si en el nostre país la gent llegís i, a més, també es fessin pel·lícules. Al capdavall, la història d'Antoni Roca i Maria I. Deyà es basa en un procediment no gaire llunyà del d'aquella famosa cinta titulada *El planeta dels simis*, de Ted Post. Però no cal somniar, perquè això no és Hollywood i Mallorca, almenys culturalment, cada dia sembla més un «territori amortitzat».

Costa i Llobera:

perfils d'un poeta i d'uns poemes

BERNAT CIERF

Segons el testimoni, sobretot, del *Diari íntim*, que va escriure dels 33 als 68 anys, quan morí, Costa i Llobera és el personatge més ben conegut de la història de Mallorca. Hàbilment manejà aquestes fulloles Mn. Bartomeu Torres Gost, biògraf màxim del poeta, que completaria encara i culminaria la tasca biogràfica amb un «treball de benedictins»: la transcripció i l'explicitació d'aquest document únic que passà de 29 llibretes-agenda a 2.576 folis a una línia i a una cara. Entre els assentaments quotidians

i literaris, no hi manquen els espirituals, els quals, naturalment, són la base més sòlida per al procés canònic sobre les virtuts cristianes d'aquell a qui en vida molts ja tenien per sant.

Neix a Pollença el 10 de març de 1854 en una família acomodada que, entre altres finques, posseïa tota la península de Formentor, paratge que serà, segons la confessió de Costa, «aquell gran niu de mes cantades». Realitza el batxillerat a Palma, on s'exercita fermament en el llatí i en el francès, llengües i cultures en què –juntament amb l'italià– es fonamenta bona part de la seva inspiració. Estudis, incomplets, de Lleis a Barcelona i a Madrid, ciutats que, almenys (i no és poc) li brinden món, amics, biblioteques, museus i ateneus. Autor ja de peces cabdals com «El Pi de Formentor», «L'arpa», «Temporal» i de singulars miniatures, després de superar la crisi espiritual a Pollença, decideix anar a Roma per llicenciar-se en Teologia (Universitat Gregoriana) i ordenar-se sacerdot. Després d'assolir el doctorat, torna a Mallorca (1890) on predica, restaura temples, reproduïx art sacre, compon poesia i és nomenat canonge de la Seu (1909). Activada la pietat personal fins a l'increïble, mor sobtadament a les Tereses de Palma, mentre predica les glòries de Teresa d'Àvila, el 16 d'octubre de 1922.

L'obra poètica de Costa i Llobera, «esperit romàntic que s'expressa clàssicament» (Giardini), ço és, amb *pondus et mensura* i fins i tot amb ritmes grecollatins, es pot dividir, aproximadament, en dues

Miquel Costa i Llobera als 32 anys.

vessants: la romàntica, dels 19 als 40 anys; i la clàssica, des d'aquí fins a la cinquantena; és l'època sobretot de les *Horacianes*, setze poemes amb formes mètriques d'Horaci: sàfics, alcaics, asclepiadeoglicònics i iambes. Destaca la primerenca oda «A Horaci» (1879). El recull, que va sortir el 1906 amb un èxit clamorós, constitueix la parcel·la més característica de l'opus del poeta en el punt suprem del classicisme: per a la crítica, Costa i Llobera serà «el poeta de les *Horacianes*».

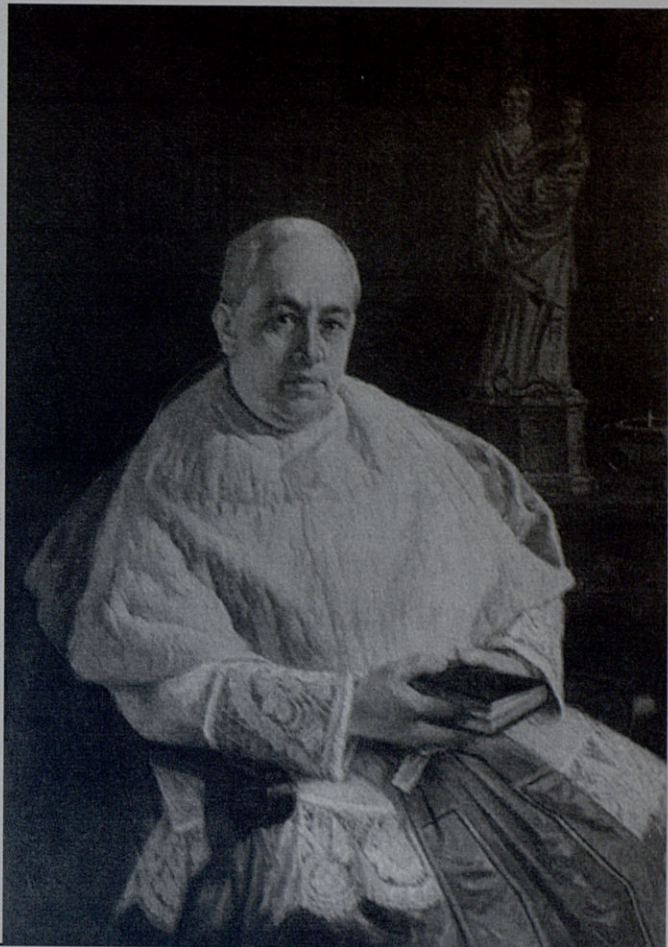
Encara de caire romàntic hem de consignar *De l'agre de la terra* (1897), el volum més folklòric; *Líricas* (1899), peces en castellà que es relacionen majoritàriament amb el sojorn de cinc anys a Roma; i *Tradicions i fantasies* (1903), en què destaca *La deixa del geni grec* (composta el 1901), ço és el llegat de Grècia a Mallorca. Segons la ficció de Costa, quan Homer (Melesigeni) arriba a l'illa acompanyat d'altres grecs, Nuredduna, sacerdotessa de la tribu de foners de l'Alzina, l'allibera de la mort. Melesigeni, a punt de partir, fa senyal de deixar-li la lira de rapsode, que descuidà dins les coves d'Artà, on va romandre presoner. El poema vol, doncs, significar la unió de l'esperit poètic grec amb la inspiració balear. Segons la intenció de Costa, la poesia mallorquina deriva d'aquestes líriques núpries. Però, segons Joan Alcover, fou l'hel·lènic-llatí Costa i Llobera qui recollí la lira de Nuredduna morta (apedregada pels seus). La ficció de Costa ha esdevingut el mite més revelador de la nostra literatura.

Finalment, al costat de múltiples registres i de formes de la lírica catalana i del llunyà solar grecollatí, cal

posar la imitació del verset hebraic a *Visions de Palestina*, recull que lliga els records de la seva visita a Terra Santa (1907) amb referències conceptuals o descriptives de la Bíblia. L'opus de Costa i Llobera, de diversa qualitat i entonació, s'orienta de dalt a baix, com un himne, explícit o implícit, de la criatura al Creador. El paisatgisme és l'enfocament més reeixit. Alhora sap Costa també polsar fibres humanes, la sanitat de la persona i la dignificació de l'art. Aquest ventall temàtic ampli és fruit d'extenses i ben assimilades lectures i

resta servit a través d'una expressió senzilla i transparent i, en els millors moments, sublim; i d'un llenguatge planer, però sonor, noble i rotund, que sempre obrirà boques recitadores i braços enlairadors.

Els estudis i els comentaris, sempre *in crescendo*, sobre el poeta en revelen la riquesa lírica, cultural i espiritual del missatge intemporal. Actualment, la Fundació Rotger-Villalonga, de Cala Murta de Formentor, ha iniciat l'edició crítica de les obres completes de Costa i Llobera.

El poeta en la seva maduresa.

Embat
Llibres

PEDAGOGIA - PSICOLOGIA - CIÈNCIES SOCIALS

Pge. Papa Joan XXIII, 5-E • Geranis Centre - Tel. 971 713 350 • Fax 971 215 641 • 07002 Palma de Mallorca

Crònica siciliana (i II)

SEBASTIÀ FRAU

El teatre grec de Siracusa.

Catània

La Montagna, com anomenen els sicilians el volcà Etna, és també a Catània, per la seva proximitat, el primer protagonista de la vida de la segona ciutat de Sicília pel nombre d'habitants.

L'Etna ha proveït Catània de la pedra —la lava solidificada— que li ha calgut per ser reconstruïda una vegada i una altra després de cada nova erupció devastadora: les cases tenen un marcat color grisenc, quan no planerament negre, i això atorga a la ciutat un segell ben característic de simbiosi íntima amb

el foc i la terra.

L'arquitecte Giovanni Battista Vaccarini (1702-1769) fou l'autor de la reconstrucció de la Catània anorreada per la terrible ira volcànica del 1669 i el terratrèmol del 1693 i dissenyà la planta vigent avui encara: racionalisme rectilini a base de quadrícules i carrers llargs entrecreuat d'amplada proporcional a l'altura homogènia dels bastiments, que no supera en cap cas el nombre de tres pisos en el gran nucli de la vila.

Conten que l'Ajuntament de Palma, mogut per un rampell òbviam-

ent fugisser, encarregà a un famós urbanista japonès que li proporcionàs idees per tal de procedir a la remodelació d'una zona arran de mar especialment castigada per una especulació sense mida ni traça. L'arquitecte, després de visitar el lloc i estudiar-ne els plànols i les fotografies, conclougué que l'única cosa racional que es podia fer era passar-hi l'arrasadora. A Vaccarini el fet de poder partir del no-res li donà ja pastat la força desfermada de la natura. Ben a l'inrevés, a casa nostra la natura no ens malmena: la malmenam.

FOTOS: Helena Granata i Gaspar Valera

Santa Àgueda

Santa Àgueda –Àgata, en la denominació del país–, màrtir venerada amb el màxim fervor a Catània, és el resultat de l'evolució sincrètica de la deessa egípcia Isis, que presideix les transformacions de les coses i dels éssers. Hom recorda i representa la santa en imatges a cada racó de la ciutat i també amb la lletra A col·locada als peus dels monuments i als edificis públics i privats com a símbol senyer de la ciutat.

No està absenta d'un cert to admonitori la inscripció que, a l'entra-

da de l'Ajuntament, adverteix: «Que ningú no ofengui la pàtria d'Àgata».

Vicenzo Bellini (La Pàtria)

A Sicília és ben freqüent que als monuments dels prohoms aparegui per tota signatura: La Pàtria. És a dir: qui recorda i qui ret tribut al literat, al músic, al militar, al polític, a l'heroi... no és cap associació més o menys filantròpica, sinó el conjunt de la col·lectivitat encabida en el terme pàtria. Però la pàtria equival només, aquí i ara, al nucli més proper, a la ciutat, al po-

ble. Així, la pàtria de Santa Àgueda és Catània –la ciutat que ningú mai no ha d'ofendre– i no tot Sicília i menys encara tot Itàlia.

I també és Catània i només Catània la pàtria de Vincenzo Bellini (1801-1835), l'autor, entre d'altres, de *La Sonnambula*, l'òpera que es vincula de forma indissoluble a la immortal Maria Callas.

Des del monument a Bellini (La Pàtria), a la plaça que du el seu nom, se sent brollar la veu de la Divina tot interpretant Amina: Posa la mà en el meu cor: no el sents com bateja i es commou?

Reportatge

Porta Nova de Palerm.

És un cor que no té força que basti per suportar tanta felicitat!

Cinema Paradiso

El director de cinema Giuseppe Tornatore també ens commogué amb el film *Cinema Paradiso* (1988), o el camí de la fascinació pel cel·luloide que recorre el petit Totò de la mà del projectista Alfredo.

Per trobar l'escenari adient, Tornatore viatjà fins a Piazza Armerina, una localitat de l'interior de Sicília, a la província d'Enna, condormida entre les ombres dels castanyers, els salzes, els pins i els pollancres que poblen la regió de l'illa més rica en aigua i en vegetació. Res no es mou a Piazza Armerina que no sigui el vent fresc que sembla néixer d'entre les branques dels arbres.

Els carrers empedrats de Piazza Armerina són deserts. La vila dorm.

I Totò? I Alfredo? En partir, els veiem fondre's a poc a poc amb la façana del Cinema Paradiso. Ningú no gosaria dubtar que són allà.

Més a l'interior

Camí d'Enna, la capital de la província del mateix nom col·locada al bell mig de l'illa, es veuen les parets de pedra seca que tan familiars són als viatgers.

Des del màxim promontori d'Enna, el castell de Llombardia, a una alçada de gairebé mil metres, hom domina tota la magnífica llunyania que abasten els ulls i permeten les boires que adés s'escampen i adés es posen sobre el paratge. Als peus del castell, la inscripció de

l'estàtua d'un esclau humil que trenca les cadenes de la seva captivitat ens recorda no tan sols el dret a néixer lliure, sinó també el dret a morir lliure: néixer, viure i morir lliure; o el que és el mateix, ser lliure.

Siracusa-Ortígia

Encara a la mar Jònica, Siracusa és un de les més preclares mostres de la pervivència de les diferents cultures que estimaren Sicília i hi arrelaren.

Heus aquí com el temple grec de la deessa Atenea és l'actual Duomo i integra les seves columnes meravellosament conservades en el conjunt de la construcció cristiana dels segles XVI a XVIII.

Ortígia és una petita illa, unida a Siracusa per un pont, que concentra en el seu si tot un seguit de palaus i esglésies d'alt valor artístic. El passeig de la riba *-lungomare*, en diuen els sicilians— desemboca en la font de la nimfa Aretusa, transmutada per la deessa Artemisa en doll amb l'objectiu de fer-la escàpola del caçador Alfeu, el seu enamorat. Tanmateix, la força de l'amor s'imposà i Alfeu es féu riu i se submergí des del Peloponès per viatjar fins a Ortígia i unir les seves aigües per sempre més a les d'Aretusa: els ànecs que neden entre els brancalls dels papirs de la font en són testimonis.

Asseguts davant el mar serè, verdós i blau d'Ortígia, just al costat de la font d'Aretusa, es veu una vela solitària esmunyir-se per la badia cap al sol de ponent. Enfront, molt a prop, la península Maddalena, polida i intacta, és com una contrada per arrecerar-se, talment el buit que s'omple entre l'espàtlla i el coll.

I de seguida es fa fosc

Modica, ja al sud més oriental de l'illa, s'estén al llarg dels costers d'un barranc profund i és, sobre totes les coses, la ciutat on va néixer el poeta, crític literari i traductor de clàssics Salvatore Quasimodo (1901-1968), premi Nobel de literatura el 1959.

Poeta hermètic, d'un contingut més tost tràgic, té una làpida a la casa natal que el recorda amb el

seu vers més conegut i definitori: Tothom està sol en el cor de la terra traspassat per un raig de sol: I de seguida es fa fosc.

La tarda queia sobre Modica i els versos de Quasimodo copejaven les polses tot baixant de casa seva per carrerons estrets plens de revolts: cadascú de nosaltres està sol i de cop es farà fosc. I de cop es farà de nit.

Una mirada vers el barranc per agafar alè vital. Hom vol saber més coses de Quasimodo.

Vegem:

Jorn darrere jorn,
paraules maleïdes i la sang.

I encara:

...ningú no em durà mai més al sud.

La vall dels Temples

A Agrigent, la Magna Grècia enlluerna el visitant amb tota la claredat que és capaç d'escampar la pervivència durant segles i segles de l'harmonia, la puresa i la perfecció de les línies i les formes dels temples de la seva vall.

Sobre un extens altiplà, envoltats pel verd dels turons i el color de vi del Ponto que s'estén a baix vers l'horitzó inabastable, hem parlat en un silenci llarg, palplantats, amb els déus.

I de nit fosca hem tornat per veure els temples surar sota les estrelles mentre el poeta, tot mirant de biaix la Concòrdia, recitava un pasatge de *La deixa del geni grec*.

Gaudírem per un instant del dret a pensar que l'home té la força invencible de la saviesa. I, en partir, els cans bordaven al llarg del camí la lluna glaçada.

Lloats siguin els déus.

Un cap amb tres cames

L'escut de Sicília, omnipresent arreu, és un cap femení del qual surten tres cames que de ben segur simbolitzen els costats del triangle que formen l'illa: un exemple extraordinari de durabilitat d'un símbol el constitueix que en una ceràmica del segle VII abans de Crist, que es troba al valuós museu arqueològic d'Agrigent, l'escut ja aparegui, nítid, amb idèntica configuració que la d'avui.

A la zona arqueològica d'Agrigent hi ha, excavat en la roca i amb un disseny semicircular que permetia encabir-hi fins a tres mil persones, l'*Eklesiasterion*, l'assemblea popular en què a la Grècia antiga es debatien i decidien els afers d'interès col·lectiu. Quan Lluís Maria Xirinacs parla de la necessitat d'establir nous sistemes de participació democràtica dels quals el subjecte protagonista sigui el poble en el seu conjunt i no pas l'individu aïllat, sovint evoca l'organització política grega tot recordant que el significat originari de la paraula església és justament 'assemblea' o 'reunió'.

Palerm

Palerm, la capital de Sicília, té una població al voltant dels nou-cents mil habitants. Ciutat apassionada, un xic dura, farcida de contrastes, és un centre vital on conflueixen des

del més petit teatret de *pupis* –l'ancestral titella siciliana– fins al Teatro Massimo, seu monumental de l'òpera; i des del carrer més degradat i insalubre fins a la via comercial més elegant i aristocràtica. Amb tots els seus ingredients, Palerm captiva.

A cada pas, una església digna de ser visitada; a cada pas, un palau senyorívol a cops abandonat a la seva dissort. I a força indrets, un edifici civil magnífic, un museu, una plaça empedrada, uns mercats envellats fets entre viaranys estrets i humits en els quals, fins i tot a plena llum del dia, la claror no entra, que han vist passar sense moure's del mateix lloc rius de generacions al llarg d'una història tan intensa com pregona.

Triam, per finir l'estada a Palerm/Sicília, el palau Abatellis. Una notable selecció de la millor pintura, com un fresc del segle XV d'autor desconegut –*El Triomf de la Mort*–, alguns dels motius del qual recorden de ben a prop el *Guernica* de Picasso; una petita taula, merave-

Castellamare del golfo.

lla de detalls i sensualitat, d'Antonello de Mesina, i, fins i tot, un Van Dyck.

El conservador del museu del palau Abatellis era, com s'escau, un home culte, pendent dels dominis del saber, que mirà de fer-nos la visita profitosa. I per mostra en valguin dues: en assabentar-se que érem mallorquins ens conduí davant un quadre d'un pintor del país de vostès –paraules seves–, el català de Barcelona Jaume Serra (1360-1389); altrament i sense estar-se de palesar-nos que era coneixedor que també espoliaven el nostre poble, ens informà que la tela que vèiem d'Antonello Crescenzo es tractava d'una reproducció, atès que l'original era al Museu del Prado, emportat allà per un virrei de Felip IV sota la promesa de tornar-lo en un no-res a la ciutat de Palerm. Encara l'esperen.

***Sebastià Frau i Gaià és advocat. Vocal de la JD de l'OCB**

La catedral de Palerm.

Agrigento

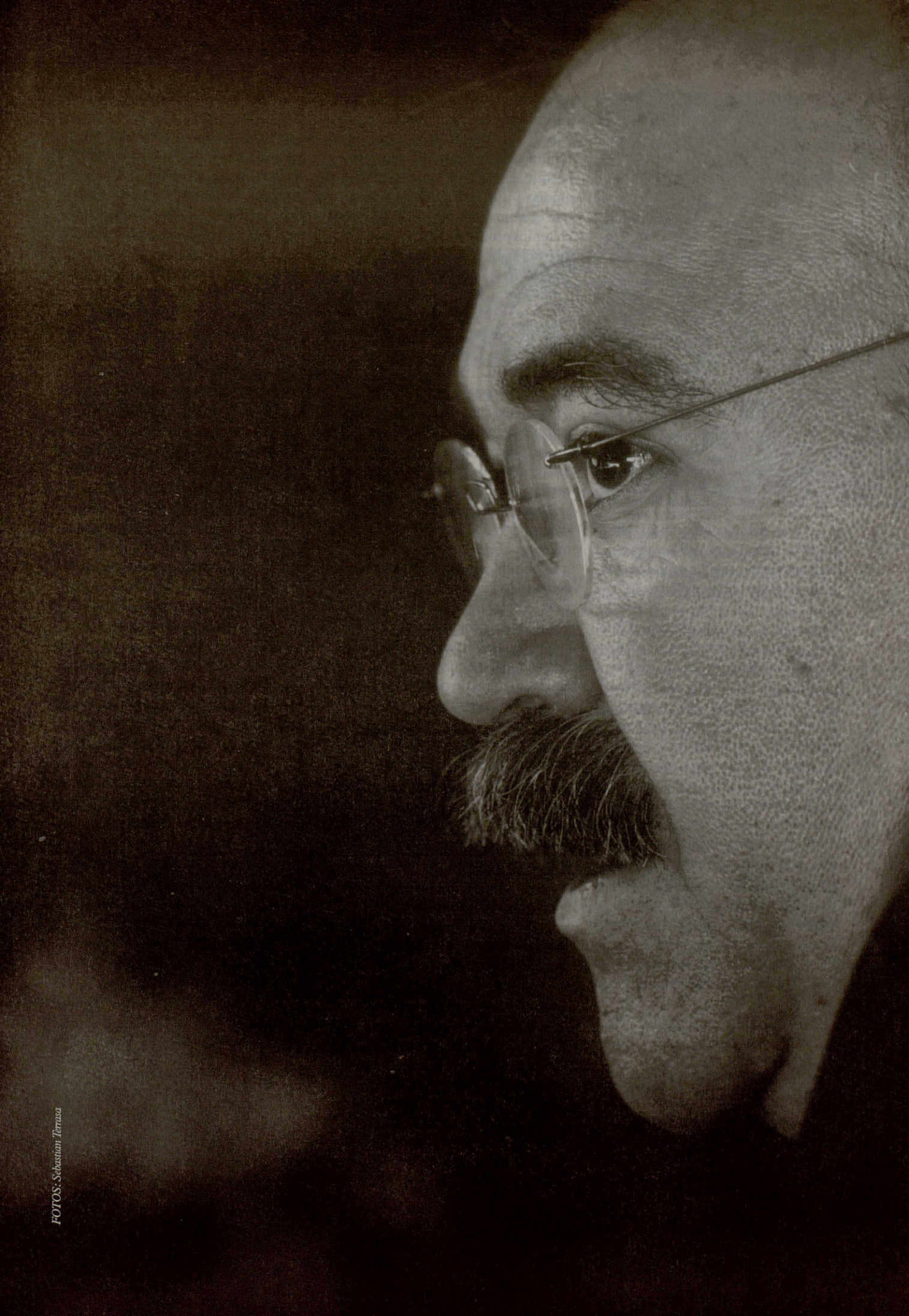
Josep Lluís Carod Rovira

«S'ha de reformular el nacionalisme
i integrar-hi els valors econòmics
de la solidaritat i la diversitat»

ANTONI OLIVER

Entrevista

Josep Lluís Carod Rovira (Cambrils, 1952), secretari general d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), considera que s'ha de reformular el nacionalisme clàssic perquè tingui en compte la globalització, la singularitat política i econòmica dels territoris de llengua catalana i s'ha de complementar la dimensió emblemàtica del nacionalisme amb un nou caire que tingui en compte els valors socials, econòmics i multiculturals. D'altra banda, considera que s'ha de jubilar la transició política en el sentit que no basta tenir democràcia i autonomia, sinó que s'ha d'anar més enllà políticament.

–La construcció nacional catalana ha de passar d'una visió romàntica del nacionalisme a la pràctica, sosteniu això, ho podeu explicar?

–La construcció nacional ara és diferent perquè el nacionalisme de caràcter més clàssic, basat fonamentalment en la llengua, la cultura i els símbols, no ha estat suficient per convertir la construcció d'un projecte nacional en una cosa assumida majoritàriament i de manera democràtica per la població. Per tant, aquest nacionalisme necessita ser completat o reforçat amb un nacionalisme del benestar, amb un nacionalisme de la quotidianitat que ajudi a resoldre els problemes de la gent i que, per tant, sigui sinònim de modernitat cultural i tecnològica, de progrés social i econòmic i solidaritat.

–Això implica alguna renúncia de plantejaments anteriors?

–No podem renunciar a l'antic nacionalisme perquè seria renunciar a una part de nosaltres mateixos, no podem renunciar a la llengua i a la cultura, perquè sense això seríem una cosa amorfa i uniforme i ningú no veuria que existim, però només amb això no en tenim prou.

–Com es pot construir una nació catalana davant processos com el de la nova economia, la globalització, etc.?

–La construcció nacional té ara més futur i virtualitat que mai. En un moment de globalització, en què sovint la qüestió no és tant la coexistència i la cohabitació igualitària de llengües i cultures, sinó que moltes vegades significa la pèrdua absoluta de matís, de diferència de color i d'identitat, tots necessitem, en un món en què tot s'assembla cada vegada més, buscar la diferència. La diferència és el primer referent, el més propi, més personal, més familiar, en el qual et trobes més còmode, i aquest ha de ser el nostre valor, en el sentit que, en el nostre cas, té una gran capacitat de seducció i atracció, perquè és un gest voluntari. És a dir, dels nostres, n'és qui vol, no cal tenir un color de pell determinat ni haver nascut en un lloc concret, ni portar uns llinatges concrets, sinó, simplement, qui vol apuntar-s'hi s'hi apunta, més democràtic que això ja no hi ha res.

–Com quedarà la llengua catalana en el context europeu, a la nova Unió Europea?

–Seria una sortida molt poc democràtica que una llengua com la catalana, que és l'únic idioma parlat per milions de persones en plural, no tingués cap mena de reconeixement explícit, real,

i no interessin els discursos sinó la realitat, això vol dir l'ús, i en canvi sí que tinguessin aquest reconeixement explícit idiomes parlats per un milió i mig de persones o dos. L'única diferència que hi ha és que aquestes llengües són llengües d'estat i, com que són llengües d'estat, allò que dóna la normalitat és l'estat. I la gran pregunta que ens hauríem de fer és si nosaltres no tenim un estat que ens assumeixi com a normals, en aquest cas potser hem de fer un pensament.

–Com encaixa el tema de la immigració en una concepció de construcció nacional?

–Hi ha dos tipus d'immigració, la immigració interior de l'Estat espanyol que és una immigració, en general, monolingüe castellanoparlant, tot i que en algunes zones de Catalunya també n'hi ha de gallegoparlant, i aquesta és una immigració que té un perfil determinat, i una altra és la nova immigració extracomunitària ja sigui dels països de l'Est, d'Amèrica del Sud o de l'Àfrica Subsahariana o del Nord. Aquí hauríem de ser capaços de disposar de la nostra política d'immigració, els governs autònoms haurien de poder decidir a quanta gent poden assegurar unes condicions de vida dignes i no precàries i, alhora, saber que la gent que ve de fora d'aquí va a un territori que té una llengua pròpia, uns valors col·lectius i aquests valors col·lectius no preveuen que les nenes hagin de deixar l'educació obligatòria i que aquests valors també rebutgen l'ablatió del clitoris o la marginació de la dona. Crec que, si disposem d'instruments, la immigració no ha de ser vista com una amenaça, hem de ser capaços de convertir el que ara pot ser una

Roldan

Cream espais per conviure

Eusebi Estada, 66 - 68 - 07004 Palma

Tlf.: 971 763 666 - Fax: 971 763 667

Internet: <http://www.roldan.es>

E-mail: roldanib@roldan.es

CULTE AL COS

- Disseny
- Ergonomia
- Durabilitat

Orell i Calmari - Tel. 971 290 922

amença, que no és que ho sigui ja, sinó que pot ser-ho, en una gran esperança. Això implicaria que són els orígens el que tenim de diferent i tenim igual i en comú la realitat i la possibilitat de construir un projecte, per tant, per exemple, estariem en un país plurilingüe, però la llengua d'acollida ha de ser la llengua del país, com passa a tot arreu del món.

—Com s'ha de reformular la visió del nacionalisme davant tots aquests fenòmens?

—Abans ja he fet una petita referència al fet que el nacionalisme basat en uns valors simbòlics s'ha manifestat insuficient per esdevenir un projecte majoritari en la nostra societat i, sobretot, per incorporar-hi com a elements actius els sectors socials procedents de la immigració. Sense prescindir de la dimensió emblemàtica, cal complementar-la i reforçar-la fent el pas d'un nacionalisme patriòtic a un nacionalisme pràctic, d'un nacionalisme tradicional a un nacionalisme del benestar i de la quotidianitat que resolgui els problemes diaris de la gent. Aquest nou nacionalisme ha de ser un factor de modernitat, de cohesió social i de qualitat de vida. No hem de ser només un país de llengua i cultura catalana, sinó també la terra del benestar, el civisme i la igualtat d'oportunitats. És clar que la satisfacció de les necessitats bàsiques de la gent es prèvia a tota petició o exigència de lleialtat lingüística i de consciència nacional. Per a qui viu en un pis de trenta metres quadrats la seva primera preocupació no és que el rètol de la botiga estigui escrit en català, sinó passar a un de seixanta. És a dir, uns serveis públics eficaços, una bona sanitat, l'accés a l'habitatge digne, un bon trans-

port col·lectiu... faran més per l'arrelament d'un projecte nacional que mitja dotzena de discursos nacionalistes l'any amb data fixa.

—Com es resol el tema de la multiculturalitat?

—El nou nacionalisme ha de fer compatible l'adhesió a la llengua i la identitat nacional

d'acollida amb la llengua i la identitat d'origen, sense necessitat de renunciar a la primera per accedir a la segona, sinó simultaniejar-les sense exclusions. Davant la diversitat d'orígens, de referents socioculturals i de llengües de la població que ve de fora, la llengua i la cultura del país han de ser el punt de trobada entre els autòctons i els nousvinguts, com a element comú bàsic. D'altra banda, la cultura catalana ha de tenir una vocació de masses, ha de ser capaç de satisfer un mercat interior i, alhora, d'accedir a un mercat internacional i ha d'anar associada a la modernitat. El català ha de superar el perill de ser concebut com un idioma inútil, per passar a ser una llengua útil, moderna i amable, vinculada a la promoció social. En el futur hi haurà llengües de comunicació sense identitat i d'altres de comunicació amb una gran càrrega d'identitat, vinculades a comunitats culturals nacionals de pocs milions, com el català, suec i danès.

—També heu insistit molt en l'actualització dels referents d'identitat nacional. Ho podeu explicar?

—Amb això vull dir que els referents de

fa cinquanta o seixanta anys ho són, segurament, per a unes generacions, però potser per a les generacions més joves ja no ho són. Per tant no hauríem de concebre definir-nos només com un país que té una llengua i una cultura, com deia abans, sinó que a més

«S'ha de passar d'un nacionalisme patriòtic a un nacionalisme pràctic»

a més hi ha una determinada estructura socioeconòmica que dona molta importància a la indústria petita i mitjana, per exemple, molta importància a determinats valors democràtics. També hauria de tenir un enorme pes associar els nostres territoris a una societat del benestar. És a dir, incidir en el fet que si disposéssim d'uns instruments de sobirania i d'una capacitat de decisió seríem una mena d'Holanda de la Mediterrània. Hi ha una enorme distància entre allò que som ara i allò que podríem ser. I, en allò que podríem ser, uns dels ingredients d'aquesta nova identitat hauria de ser el benestar material, els valors democràtics i la igualtat d'oportunitats.

—S'ha de redefinir el concepte de Països Catalans, té actualitat aquest concepte?

—Hem perdut massa temps amb el nom i massa poc amb la cosa. Aquí tots ho hem fet malament, i quan dic tots, realment, vull dir tots. No ho hem fet bé. Crec que és de sentit comú que, respectant el que és una evidència, l'existència de consciències polítiques distintes a cadascun d'aquests territoris, en-

**erco
leta**
Gianni Rodari

**Infants de 0 a 4 anys
Ensenyament en català
Pedagogia activa
Grups reduïts
Servei de cuina**

ARQUITECE BENNÀSSAR, 46
07004 PALMA - Tel. 971 29 90 86

**erco
leta**
Gianni Rodari

cara té sentit pensar en una articulació política superior conjunta, comuna i compartida, és a dir, sense hegemonies de cap territori en el conjunt d'aquest àmbit.

—Com veieu la política del PP respec-

el que som, per tant, garantint l'expressió nacional de la nostra cultura i de la nostra llengua, i també donant-nos una cobertura per satisfer les nostres necessitats materials, cosa que és possible de fer dintre de l'Estat espanyol. Per tant, són ells els que ens han d'explicar el

motiu pel qual té sentit que les Illes Balears, Catalunya i el País Valencià continuïn formant part

«El català ha de superar el perill de ser concebut com un idioma inútil»

te al nacionalisme?

—El PP aplica una política de nacionalisme espanyol, radical i excloent, radicalment al·lèrgic a la diversitat que té com a objectiu bàsic l'uniformisme i la desaparició de la diferència i, per tant, no ja com a nacionalista, que no és la primera definició que faria de mi mateix, sinó com a demòcrata, no la comparteixo perquè la primera obligació d'un demòcrata és respectar el dret a la diferència, cosa que el PP no fa, sinó que combat la diferència dels altres perquè el que fa és imposar la seva.

—Com s'articulària des del vostre punt de vista polític l'Estat espanyol? S'ha de trencar totalment amb aquest Estat?

—El primer que hem de fer és situar-nos i saber on som. Saber on som significa saber de què es parla. No es pot parlar, per exemple, de la Constitució espanyola com una constitució quasi federal, perquè, senzillament, això és mentida. L'única vegada que a la Constitució espanyola s'esmenta la paraula federació és, precisament, per prohibir-la. És a dir, el primer element a tenir en compte és aquest. En segon lloc, estem en uns moments en què, cada vegada més, hi ha dues concepcions del que ha de ser la convivència dels pobles d'Europa. D'una banda, la més respectuosa amb la diversitat, l'alemanya, i l'altra, de caràcter més jacobí, més centralista, uniforme, la francesa. No cal dir que la posició oficial espanyola s'acosta molt més a la francesa que no a l'alemanya. En aquest sentit, l'Estat espanyol com a tal ha de demostrar que és possible viure sense renunciar a ser

de l'Estat espanyol en situació de dependència com ara o, si en lloc de tancar-se en l'Estat espanyol, han de girar els ulls cap a Europa. Per tant, el federalisme que jo defens no és un federalisme com el que es podia defensar als anys trenta, un federalisme de la diversitat de pobles de l'Estat espanyol. A Espanya no hi ha cap tradició federal ni cap voluntat federal sinó que, en tot cas, hem de mirar com podem fer possible aquesta convivència en el marc europeu i aquí, òbviament, serem més forts si som capaços d'elaborar un projecte compartit des de la diversitat interna, Illes Balears, Catalunya i País Valencià. Sobretot si, a banda de ser forts, som intel·ligents i sabem situar els temes econòmics com una prioritat no menor respecte als temes lingüístics i culturals. El nacionalista necessita la llengua i la cultura com a emblema, com a referent simbòlic, sentimental, d'identitat, però per viure es necessita menjar i no tothom té consciència nacional, però tothom té butxaca i aleshores és més fàcil que arribin a tenir consciència nacional i pràctica lingüística persones a qui abans hagis convençut per la butxaca que no pas a l'inrevés.

—Com veieu el tema de la balança fiscal respecte de Catalunya a l'Estat espanyol?

—És un escàndol absolut i total. Resulta que estem condemnats a pagar. El dia que Catalunya, les Illes Balears i el País Valencià deixessin de pagar a l'Estat espanyol hauria de tancar mitja dotzena de ministeris perquè allò no s'aguantaria. El dèficit fiscal que hem de suportar és brutal, la inversió públi-

ca de l'Estat aquí és poca, som els que més paguem i aquells en qui menys inverteix l'Estat, a més a més, en el cas de Catalunya i el País Valencià hem de suportar la discriminació negativa del peatge de les autopistes en què el Govern del PP incompleix els acords parlamentaris. No es coneix exactament quina és la balança fiscal en aquest moment i s'hauria de saber comunitat autònoma per comunitat autònoma amb dades oficials. El que volem saber són les dades oficials, i això no se sap.

—Hi ha el discurs oficial de la solidaritat.

—Tant la dreta com l'esquerra espanyola han elaborat aquest discurs trampa de la solidaritat. Llavors la solidaritat avui és la versió moderna de la «*unidad de destino en lo universal*», perquè amb el nom de la solidaritat resulta que és possible que pagant nosaltres veiem com la Xunta de Galícia paga la meitat de la compra de nova maquinària per establir noves indústries, a Andalusia tens accés gratuït a sol industrial, a Castella hi ha crèdits tous per les empreses i això ve d'algú que fa un sobreesforç evident. A més a més es veu com a algunes comunitats autònomes on hi ha hagut una hipersaturació de diners públics, per exemple Extremadura, això no ha repercutit en la creació de riquesa i llocs de treballs, sinó en l'augment del nombre de funcionaris, de la burocràcia i no pas en l'adquisició dels valors de la cultura emprenedora. Per tant això s'ha d'acabar perquè no hi ha país del món que aguantí una situació com aquesta. Ara enguany el tema del finançament s'ha de renegociar i nosaltres no som gaire optimistes. El que se'n va és un bilió i mig de pessetes anuals, és a dir, una mica menys que el pressupost de la Generalitat i el que diem és que almenys un terç del que se'n va ja no se n'ha d'anar. Serà per nosaltres un fracàs si no s'aconsegueix que almenys mig bilió de pessetes anuals es quedin a Catalunya, qualsevol sistema de finançament que no aconseguixi això serà inacceptable, en cas contrari, serà una presa de pèl absoluta.

—Vàreu fer un emplaçament a Pujol perquè governàs amb Esquerra i deixàs el PP de banda, com valorau

aquesta situació?

—El que vàrem dir va ser, simplement, que de tots els partits catalans de tradició democràtica qualsevol solució amb aquests partits seria preferible a l'única que ha triat Convergència i Unió, que és una aliança amb el PP. Convergència i Unió va al País Basc a donar suport a la campanya del PNB, però resulta que l'enemic del PNB és l'únic amic que té CIU en el Parlament de Catalunya, el Partit Popular. Això és una paradoxa absoluta. La veritat és que cada vegada més, sobretot després del relleu que hi ha hagut a la direcció de la coalició, la Convergència de Mas i Duran és cada vegada més un partit de dretes i cada vegada menys una força nacionalista i per això s'entenen amb el PP, que són de dretes i nacionalistes espanyols, abans que no amb nosaltres, que som nacionalismes catalans.

—Quines relacions teniu amb el PSC?

—Amb el PSC hem aconseguit coses, fins fa dos anys els senadors socialistes catalans estaven en el mateix grup parlamentari que el PSOE i ara estan amb nosaltres, a l'Entesa Catalana de Progrés es vota diferent que el PSOE i en aquests moments ja no estam solament defensant la reforma de l'Estatut d'autonomia, ho demana Iniciativa i també el PSC. Crec que, o bé per convicció o bé per necessitat, el cert és que el Partit Socialista assumeix algunes de les posicions clàssiques d'esquerra.

—Com us plantejau el tema de la monarquia a Espanya?

—Jo he vingut a fer plantejament de futur i entre els plantejaments de futur no hi ha el tema de la monarquia, no hi ha espai per a temes del passat i un dels temes del passat és la monarquia.

Això depèn, estrictament, del nivell de la nostra vinculació amb l'estructura administrativa espanyola, si els espanyols volen continuar tenint rei ja s'aclariran, no és que en faci o no en faci qüestió, però no em treu la son.

—De veritat que veieu factible no més una vinculació amb Europa?

—Crec que en política tot són gradacions, l'època de les revolucions ja ha passat i els canvis sobtats no són previsibles. El que hem de fer és anar cap a una situació d'aflluixament de lligams de dependència amb l'Estat espanyol i de reforçament de lligams i de protagonisme i de veu pròpia en l'àmbit europeu. Aflluixar una cosa ha d'implicar reforçar l'altre. En tot cas la viabilitat política és evident, sobretot, quan hi ha estats com poden ser Luxemburg que tenen una quarta part dels habitants de la capital catalana. Els estats federals d'estructura plurinacionals han desaparegut tots, la URSS ja no hi és, Iugoslàvia ja no hi és. Txecoslovàquia ja no hi és, Bèlgica s'aguanta amb pinces. Canadà té sempre latent la sobirania de Quebec i, per tant, estats com l'espanyol estan pressionats per dalt des de la Unió

Europea i per baix des de la seva pròpia diversitat plurinacional interna i això arribarà un moment que no serà sostenible i és evident que hem de mantenir uns interessos comuns amb Espanya, hi ha interessos no només de bon veïnatge, sinó

«La dreta i l'esquerra han elaborat un discurs trampa de la solidaritat»

que segur hi ha moltes coses per plantejar, però de tu a tu, no des de la subordinació que és el que històricament s'ha fet.

—Teniu un llibre que es titula *Jubilat la Transició*, què vol dir amb això, que s'ha de guanyar un futur diferent?

—És un recull d'articles i conferències i la idea és que amb el que tenim, que eren els objectius de final del franquisme, democràcia i autonomia, no basta i s'ha d'anar més lluny. Aleshores si continuem tenint al davant els partits i els que van ser protagonistes d'aquella transició no podrem avançar amb objectius, hem de rellevar la classe dirigent d'aquests anys, que vol dir rellevar també un estil determinat propi de la transició i fer plantejaments molt més ambiciosos de cara al futur. I si no fem això quedarem sempre esclaus de la transició, mai no serà possible avançar més, perquè es considera que amb autonomia i democràcia en tenim prou i no en tenim prou perquè tot això ho hem de millorar.

**ESPECIALISTES
EN ARTICLES
DE MUNTANYA,
CÀMPING, ESQUÍ
I ESCALADA**

T'equipem per l'aventura

**ES
REFUGI**

25è aniversari

Via Sindicat, 21 (pati interior)
Palma
Tel. 971 71 67 31
Fax 971 71 85 97
refugi@detallsport.es

Marisa Rojas

«He tornat a agafar una línia rock amb el nou disc»

ANTONI OLIVER

Marisa Rojas, cantant que ja té una consolidada trajectòria, va treballar uns anys amb Tomeu Peña i va ser la veu d'Illes dins un riu i de Catalans i mallorquins, dues cançons que varen ser un èxit total fa uns anys.

Després de l'experiència amb Peña, torna a agafar un estil propi amb el seu darrer àlbum *Vent salat* en què mescla pop i rock i treballa en un estil semblant a la música que feia en els seus inicis amb el grup Sin Comentarios.

—Quines característiques té el vostre darrer disc, *Vent salat*?

—Es tracta de tornar a agafar una línia de quan encara no

gravava, de quan tocava amb Sin Comentarios i fèiem un poc de rock i em deixava anar cantant un poc així com jo trobava que ho havia de fer. En altres discos anteriors m'he deixat dirigir un poc més pels productors musicals, dins l'estudi, i aquesta vegada amb Toni Noguera he pogut fer més el que jo volia. Això fa que el disc tingui més part meva, és molt més meu que no pas els altres dos. Hi ha moltes més coses de la meua personalitat ficades allà dins, sobretot en la manera de cantar.

—Com va anar la presentació del disc a Barcelona?

—Vaig anar a fer una promoció, vaig cantar al programa de Júlia Otero, *La Columna*, i vaig promocionar el senzill amb Cris Juanico, una cançó que hem fet a duo i és la que es llança ara a les ràdios, en pla cançó de l'estiu, que forma part del nou àlbum que es titula *Vent salat*. Tothom va quedar molt sorprès amb aquest tema.

—Qui ha fet els temes del disc?

—Tots els temes són de Toni Noguera. Ha estat una feina feta braç a braç i m'ha fet les lletres a mida. Hi ha hagut coses que s'han hagut de canviar i s'han canviat quan he considerat, per exemple, que una cosa jo la di-

ria, però no exactament així com s'havia pensat al principi. La veritat és que hem treballat junts en els temes i hem canviat coses per adaptar-les més a la meua personalitat, encara que no l'he escrit jo ha quedat d'una manera que, si jo ho hagués escrit, segurament hauria quedat així com finalment ha quedat, s'ha procurat que fos un disc tan meu com fos possible. En les lletres també hi han treballat Xavier i Llúcia Serra. Ha sortit un disc de pop-rock que trob que ha quedat bé, així com volia.

-Què pensau fer a partir d'aquí?

-Jo continuu escrivint, perquè vull veure si qualque dia em sortirà alguna cosa que sigui mostradora i pens continuar amb aquesta línia que hem aconseguit agafar amb Toni, perquè és allà on realment em trob a gust, amb el tipus de sons i amb el tipus de ritmes i gravant amb els meus músics, perquè aquesta experiència amb els músics ha estat important, m'ha donat un altre color i una gran tranquil·litat en el treball dins l'estudi. Continuaré així, a veure què passa.

-Quins grups de músics us agraden del panorama d'aquí, més pròxim?

-M'agraden especialment els de Ja t'ho diré i també Guillen Sansó i Suso Reixach, i gent de la meua.

-Us continua agradant Loquillo?

-Sí, em continua agradant. No he escoltat la seva darrera feina, però és un *tio* que sempre m'ha caigut bé, és un *xulo* simpàtic, agut, va al seu rotllo.

-Molotov, Tequilla?

-Els puc escoltar un estona, però no m'encanten, no és el

rotllo que a mi m'agrada escoltar, jo som més *melodiera*, m'agrada més la cançoneta.

-Jarabe de Palo?

-M'agraden molt.

-I Estopa?

-Em cauen bé, no és que siguin grans músics, però són molt simpàtics, pots anar a un concert seu i t'ho passaràs bé, saps que t'ho passaràs bé, tenen una frescor que fa molta de falta en el panorama musical d'avui dia. Tenen qualque frase molt ben posada.

-Allò de «por la raja de tu falda yo me pegué un piño con un Seat Panda», genial.

-M'encanta la gent que sap explicar les històries de cada dia d'una manera tan clara, familiar, quotidiana i ben dita. Cada cançó explica una història d'una manera ben clara, així com els altres xerram una mica de sentiments d'una manera més ambigua o abstracta, ells ho fan amb claredat i directament.

-Havíeu començat cantant rock, com heu evolucionat?

-Jo vaig començar fent *rockabilly*, després vaig passar a una altra banda que feia *hard rock* i després me'n vaig anar amb Tomeu Penya amb qui vaig fer *country*. L'època del *rockabilly* va ser divertida, anàrem a veure conjunts de *rockabilly* al Festival de Rock.

-En l'època de Juanito Percha i los colgaos.

-Això volíem ser, encara que no ho aconsegüem. Era l'època de Loquillo i la gent escoltava aquest tipus de música,

però amb una mena de nostàlgia. No és que Loquillo estigués gaire de moda, sinó que encara se cercaven discos antics de Loquillo i de Rebeldes que després començaren amb això de «*Esta es mi generación*» i la gent

«Vaig anar a promocionar el disc al programa de Júlia Otero»

va començar a dir que s'estaven *amariconant* una mica. No saltres vàrem fer el conjunt Sin Comentarios, érem cinc al·lotes, però dolentíssimes, vàrem fer vuit o nou concerts, la nostra gràcia era ser tot dones i es tractava de reivindicar un poc que les al·lotes també podíem fer música, perquè a Capdepera hi havia molts de grups de *tios* i no hi havia cap dona que fes res. Després amb Rots, que era un grup de Manacor, vaig passar a fer rock i férem concerts, vaig començar amb ells per enregistrar els coros d'un senzill, però consideraren que havia d'anar amb ells en directe i em vaig integrar en el grup. Després començ a fer feina amb Rafel Aguiló, actuant en festes privades, música de ball i els Géminis, que actuen cada any en un munt de revetles i que jo coneixia de Cala Rajada, de la Sala Bolero, i em criden per fer una prova amb Tomeu Penya.

-Com va anar aquesta experiència amb Tomeu Penya?

-Bé, molt bé perquè la veritat és que vaig viure una època daurada amb Tomeu Penya. Era del 93 al 95, l'època d'*Illes dins un riu*, que va ser fantàstic. En principi només cantava una cançó amb ell que era *Illes dins un riu*, després vaig fer cors i després *Mallorquins i catalans*, i més endavant vaig acabar fent tot el concert de tira. Amb To-

meu **Penya** vaig aprendre molt sobretot a estar damunt un escenari, perquè no tenia gaire experiència en aquest sentit. Amb la feina que vaig fer amb **Tomeu Penya**, vaig aprendre l'ofici de manera impressi-

clau és tenir un repertori molt ampli per poder treure el concert endavant i provar cançons lentes, més ràpides, rock, per veure què passa i saber cap on es mou la gent. S'ha de saber captar això i és difícil.

«Amb Tomeu Penya vaig viure una època daurada»

onant. **Tomeu** em va ensenyar a mirar la gent des de damunt de l'escenari. Això és molt important. I també em va ensenyar a saber com va el vespre, a conèixer la gent que hi ha i de quin *rotllo* van, si tenen ganes de festa o tenen ganes d'escoltar. En definitiva, vaig aprendre a mirar el públic i saber una mica com va el vespre.

–Què passa quan el públic no s'enrotlla bé?

–Una situació d'aquestes és molt *heavy*, és molt difícil i la

que a Catalunya li tenen una estimació enorme. La gent d'aquí el coneix i li té estimació perquè és nostre, però allà li tenen una consideració especial.

–Com veieu el món discogràfic?

–És difícil fer-s'hi un lloc, perquè ja hi ha molta de gent que té possibilitats d'enregistrar i cada vegada la qualitat dels enregistraments és major, no fan falta tants de doblers per tenir una qualitat extraordinària i hi

–**Tomeu Penya** és tan popular a Catalunya com aquí.

–La veritat és

ha cada vegada més competència, hi ha més gent i més oferta. D'altra banda, està bé que hi hagi molta de gent, perquè així es pot triar, però a l'hora d'obrir-te un poc de camí o poder fer feina en directe la cosa es complica.

–Com veieu el panorama de la música en mallorquí?

–Veig que s'enriqueix cada cop més. Tenim, com he dit abans, gent com **Suso** o **Guillem** que surten i fan coses noves cada vegada i trob que es continua cultivant la música dins la nostra cultura i la nostra llengua i encara es poden treure moltes coses més.

–Iniciatives com **Som Ràdio** què us semblen?

–Em semblen bé, però necessitam moltes més coses d'aquest tipus. **Som ràdio** fa tot el que pot i sort que la tenim, perquè et trobes, per exemple, que 40 Principales només dedica deu minuts a temes en altres llengües i no és suficient, necessitaríem altres iniciatives semblants per difondre la música d'aquí, els ajuntaments podrien fer molta més cosa, perquè quasi tots els ajuntaments tenen emissores municipals i es deixen fer mil programes de *tecno* o de *xumba-xumba* i no hi ha un programa dedicat a la difusió d'aquests temes. Davant 40 o Cadena Cien es pot fer poca cosa. Com tot, depèn dels doblers i hi ha d'haver algú que doni suport a la música que es fa aquí. I si no ho fa el Govern, a veure qui ho fa? Perquè les companyies provades difonen aquest tipus de música només fins a un cert punt i s'ha de fer, indiscutiblement, més promoció.

Marisa Rojas

SOM

Van Gogh

Algunes de les

matisse

millors firmes en el

Cézanne

tractament de la llum.

FECSA

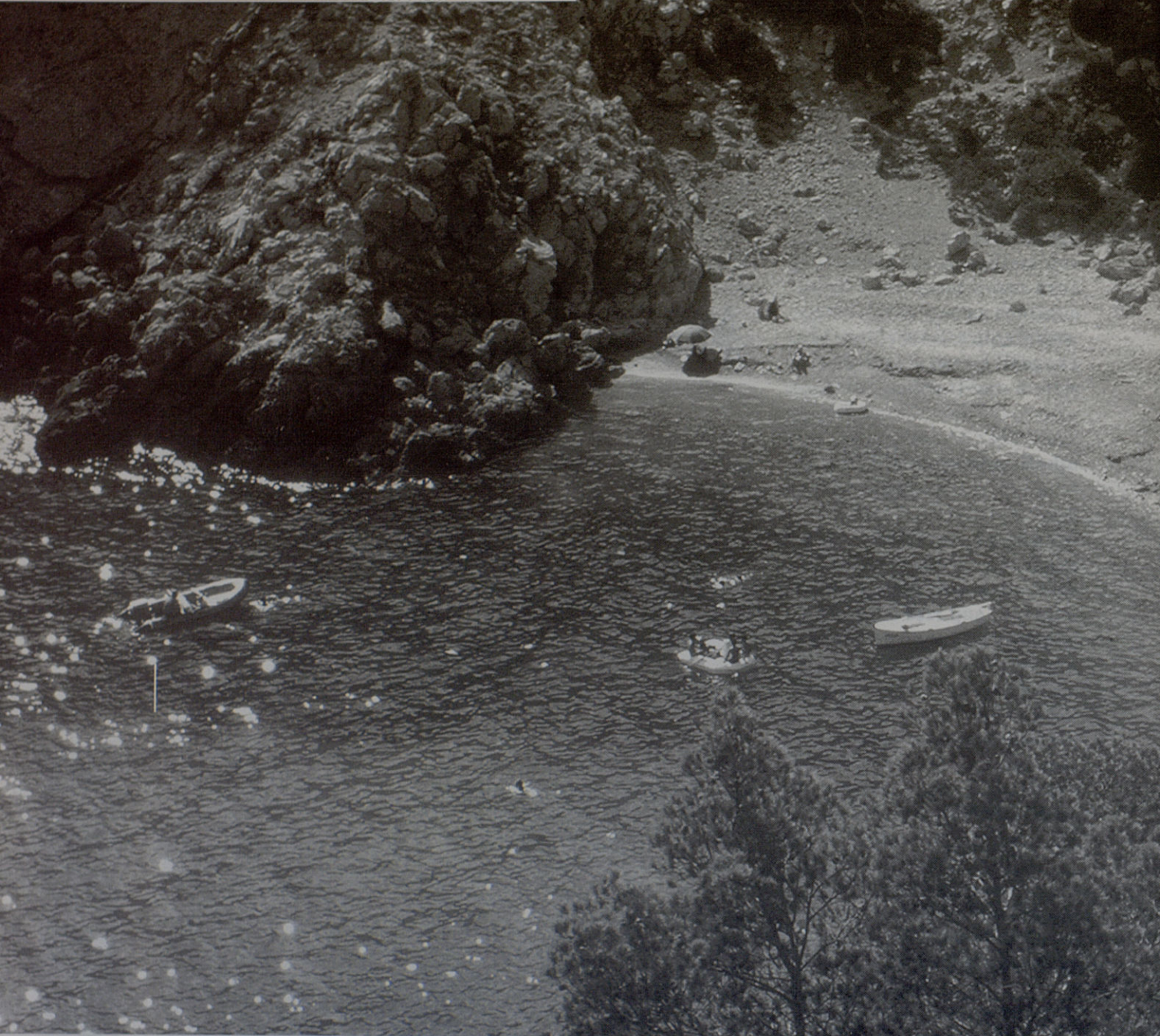

enher

Grupo Endesa

Port d'Andratx-cala d'Egos

GASPAR VALERO

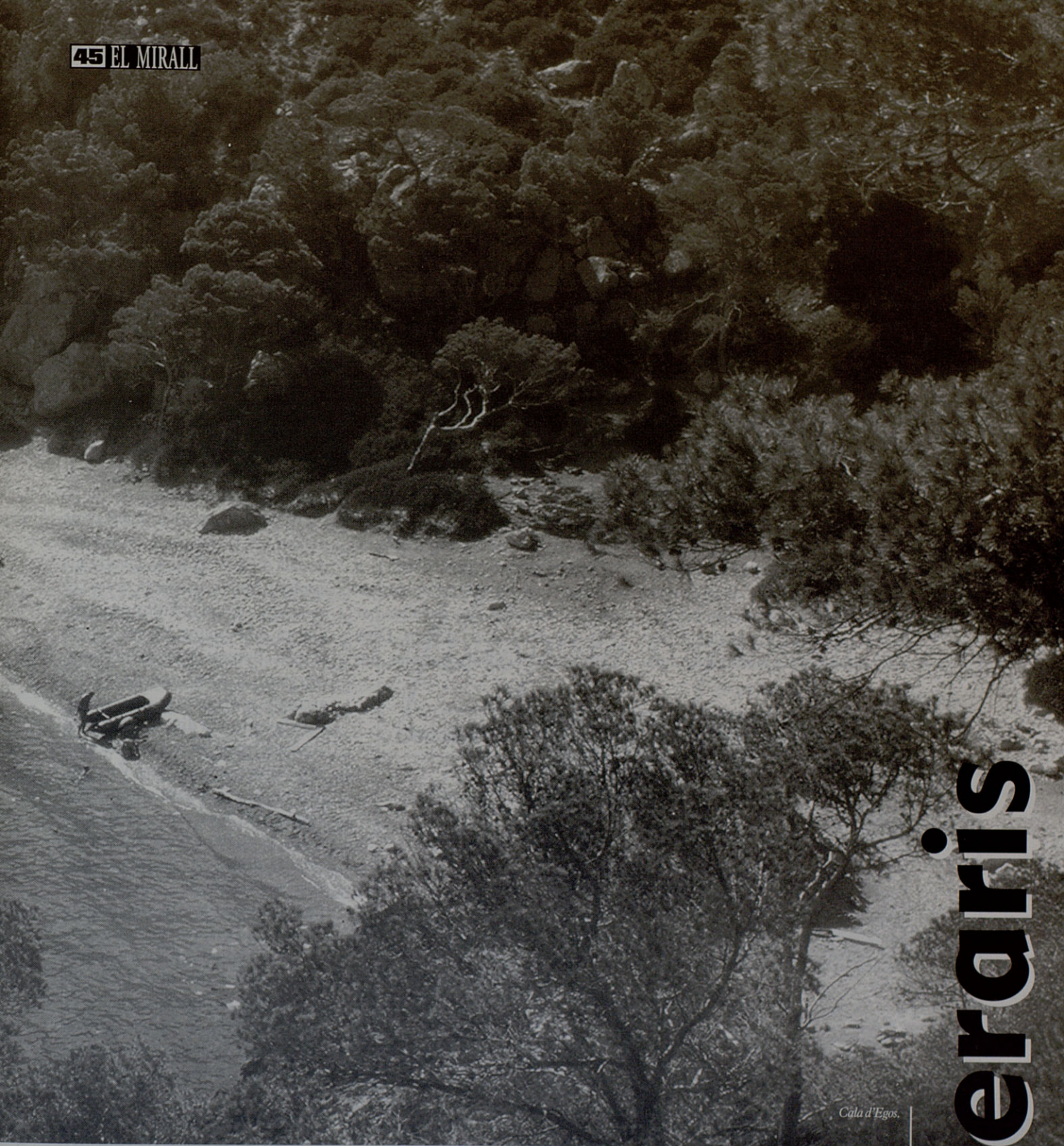
Orientacions de camí

Des del Port d'Andratx, una vegada passat el Saluet i ses Alcoves, l'avinguda de Gabriel Roca ens deixa davant el Club de Vela, on començam l'excursió. Un poc abans de la porta principal del Club Nàutic o de Vela, voltam pel carrer de la dreta, denominat Aldea Blanca, en direcció nord/nord-oest. Ben aviat, passam un primer car-

rer a l'esquerra, anomenat de s'Almudaina, que comunica amb es Corb Marí i el puig de s'Espart. A l'entreforc següent, deixam de banda la carretera principal i voltam a l'esquerra, denominat precisament carrer de Cala d'Egos, per on voltam a l'esquerra; recte, en certa tendència a la dreta, continua el carrer que arriba a les urbanitzacions de Montport i de Can Borràs; més a la dreta encara dis-

corre el camí Pla de Son Llarg. Al cantó de l'esquerra del carrer de Cala d'Egos, un cartellet de l'Ibatur ens indica que també és aquest el començament de l'excursió al pas Vermell.

Pel carrer de Cala d'Egos, pujam lleugerament, amb sòl asfaltat, amb alguns xalets a l'esquerra i amb una paret seca molt desfeta, amb mates, a la dreta, seguida de diversos xalets. Quatre o cinc minuts des-

Cala d'Egos.

Itineraris

prés del darrer entreforc, posam atenció al camí perquè la nostra ruta agafa el vial de la dreta. Dos minuts més endavant, després d'un ametlerar a l'esquerra i vora una caseteta que per ara ha sobreviscut a la important pressió urbanitzadora d'aquesta contrada, acaba l'asfalt... per ara, ja que actualment muntanyes de grava i moviments de terra ens anuncien imminents canvis i noves obres. Dos minuts

després, arribam a un planiol, envoltat de pins, que serveix d'entreforc de camins, el segon de l'esquerra puja fent voltes aptes per a vehicles en la mateixa direcció que la nostra ruta; es tracta d'un camí modificat per eixamplaments recents; mentre, a la dreta, avança el sender que, a manera de camí vell o de drecera excursionista, puja ben rost entre pins, mates i aladerns, a més de botges i garba-

llons. Més a la dreta encara, un comellar dominat pels pins acull una torrentera.

Després d'aquest primer tram de desnivell pronunciat, arribam novament, en devers cinc minuts, al camí ample, convertit en vial d'urbanització en obres; mentre, a la dreta notam un forn de calç, completament orfe. Poc després, a la dreta recuperam el camí estret, en pujada mantinguda. Set minuts

més amunt, a l'esquerra s'apropa el coster del vial; una mirada enrere, ens ofereix una vista sobre el Port d'Andratx; a la dreta, rere el comellar d'en Vinyetes, es poden veure els xalets més alts de la urbanització de Montport, vora la font

per salvar el coster descarnat i recuperam el camí vell. Dos minuts més endavant, el sender ens deixa al coll des Vent, la cota més alta d'aquesta ruta.

El coll des Vent, apareix ornat per alguns pins; separa el vessant del

Port d'Andratx del de la Cala d'Egos, i té el puig de na Moragues (232 m) com a esperó de migjorn. Hi arriba el vial que

El coll des Vent separa el vessant del Port del de la Cala d'Egos

Seca. Tres minuts més amunt, després d'una certa tendència a l'esquerra per salvar moviments de terra, enllaçam una altra vegada amb el vial ample, vora un dipòsit d'aigua nou que queda a la dreta. A l'altra part de carretera, el camí vell, seccionat per les obres, intenta fer-se veure entre tanta mutilació; per això, pujam uns graons irregulars

hem comentat, per la qual cosa algun vehicle agosarat pot pujar-hi. En el coll, arrenca un primer camí cap a la dreta, que comunica amb el del pas Vermell i, des d'allà, es dirigeix cap a Sant Elm i a s'Arracó; parteixen també dos camins a l'esquerra, que davallen per vies diferents a la Cala d'Egos. Dins l'àmbit de la cultura popular, po-

dem destacar la presència de dos forns de calç, a la dreta de l'entrada al coll.

Després del coll des Vent, la nostra ruta a la Cala continua pel camí ample de l'esquerra, però, ben aviat, el nostre camí volta a la dreta, tot i que el camí recte també ens davallaria a la Cala i pot ser emprat, opcionalment, per pujar a la tornada. Mentre, la vista panoràmica ens permet observar el puig de na Moragues, amb la paret rocosa travessada en vertical per s'Encletxa; l'extrem de la Mola del Port d'Andratx, a l'esquerra, i part del cap de Llebeig de sa Dragonera, a la dreta, també ens apareixen. El camí, de carro, es manté ara molt planer i aviat ens mostra la vista de la Cala d'Egos. El camí davalla suauement, amb roques a la dreta i el centre del comellar enfonsat a l'esquerra, amb mates, xiprell, estepa blanca i botges. A devers quinze o setze minuts del coll des Vent, arribam a un creuer de camins, vora la contrada dita la plana d'en Xiricana; recte, hi discorre un altre camí que arriba al pas Vermell, mentre que la nostra ruta volta a l'esquerra. Cap al nord, en direcció al pas Vermell, actualment amb la carena ocupada per antenes, podem observar la casa dita Can Coves.

Pel camí que davalla directament a la Cala, un primer revolt a la dreta ens introdueix en un espai amb restes d'incendis, amb pinotells més joves; antigues marjades de conreus també es poden destriar pels costers. Aquests vessants de davant la nostra vista, que corresponen al coster de llevant del puig d'en Tió, apareixen solcats per un conjunt de comellarets i còrrecs, molt castigats per l'erosió. Quatre minuts més avall, voltam a l'esquerra, mentre que a la dreta un torrent solca el terreny, vora la finca dita Can Vidal. Després d'altres revolts, el camí travessa la torrentera; mentre, a la dreta queda el comellar de Can Rodella. En davallada pel comellar de la Cala d'Egos, passam un pinaret, també amb botges, garballons i xiprell. A la dreta, un comellaret amb la corresponent torrentera, rep el nom

Sitja vora la Cala.

El coll des Vent.

Cala d'Egos des de la mar.

de comellar des Secrets, relacionat amb secrets o dipòsits clandestins de contraban. Ben aviat, arribam a cala d'Egos, on desemboca la torrentera que ens ha acompanyat aquest tram final de camí.

La cala d'Egos se situa entre la punta de sa Dent i la punta de na Moragues i es Corb Mari; apareix anomenada en documents antics, del s. XVI, cala del Gos. Vora la mar, hi ha dos rotles de sitja de carboner, en una situació que indica clarament que el carbó produït era transportat per mar. La cala configura una platgeta de còdols i de pedrolins, i alguna ombra magra es desprèn dels pins dels voltants. A causa de la proximitat amb el Port d'Andratx, és fàcil que a l'estiu la cala estigui ocupada per nombroses embarcacions d'esplai.

De la cala d'Egos, tornam a pujar pel mateix camí. No obstant això, s'ha de dir que, just iniciada la pujada, a la dreta s'enfila un tirany que continua per un camí ample que arriba al coll des Vent, com ja hem esmentat més amunt. Per camí conegut, tira a tira, pujam cap a la plana d'en Xiricana, des d'on, cap a la dreta i en desnivell més suau, a poc a poc, ens apropam al coll des Vent. Una darrera mirada vers aquests paratges en certa manera tan desconeguts ens preparen per a la davallada, xino-xano, fins al Port d'Andratx, on acabam l'excursió.

Itinerari

Port d'Andratx (Club Nàutic) –
coll des Vent – plana d'en Xiricana –
cala d'Egos – Port d'Andratx

Horari

Port d'Andratx (Club Nàutic)
30 min
Coll des Vent
15 min
Plana d'en Xiricana (cruïlla)
15 min
Cala d'Egos
35 min
Coll des Vent
25 min
Port d'Andratx

Total: 2 h

(temps aproximat de marxa,
sense les aturades)

Costers vora la cala.

Relojería Española S.L.

Fundada en 1885

Concessionari Oficial

Ω
OMEGA
LONGINES
SWISS WATCHES

⌚
TISSOT
Swiss Quality Time

RADO
Switzerland

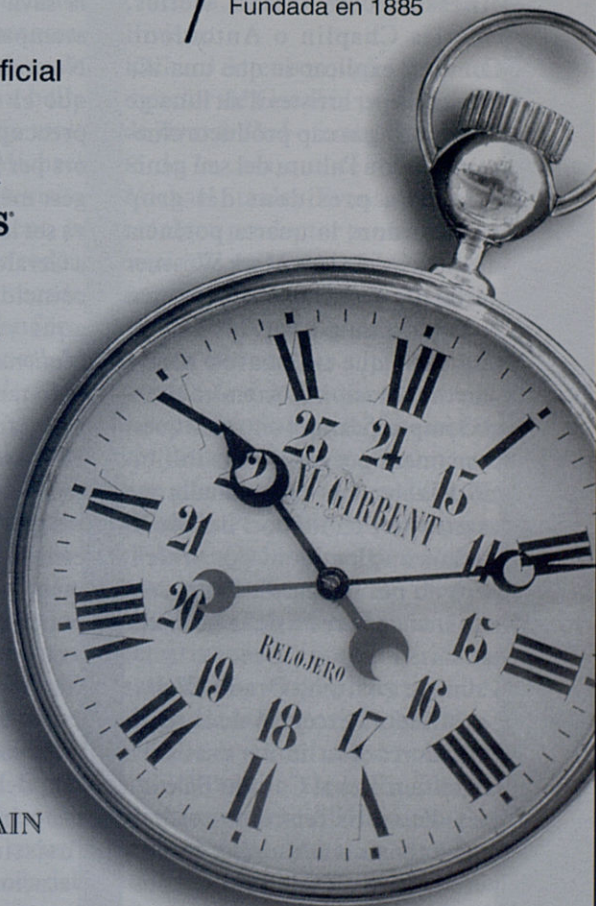
OFFICIAL COSMONAUTS CHRONOGRAPH
FORTIS
swiss watches

CK
Calvin Klein
watches

⌚
PIERRE BALMAIN
SWISS WATCHES

**SWISS
ARMY**

HAMILTON
AMERICAN • SINCE 1892

Plaça de Cort, 14

Tel. 971 721 563 • 971 724 344

Fax 971 714 369

Tendències

cinefàgia

Els grans cineastes varen visitar Mallorca, però sense deixar-hi empremta

MATÍAS VALLÉS

Leonard Cohen té una cançó titulada 'L'amor vertader no deixa empremtes' –«igual que la rosada, / tampoc el meu cos no deixa cicatrius en el teu / i mai no ho farà». Acceptant aquest enunciat, res no hi pot haver de més vertader que l'amor que Mallorca va inspirar a cineastes com Orson Welles, Charles Chaplin o Antonioni. Com pot explicar-se que una illa trepitjada per artistes d'alt llinatge no hagi tingut cap producte cinematogràfic a l'altura del seu geni? Quan era president del grup Bertelsmann, la quarta potència mediàtica del món, Mark Wössner declarava des d'Alcúdia que mai no li passaria pel cap invertir en una terra que utilitzaven com a paradís vacacional. Atendre el negoci impurificaria el seu oci. Aquest raonament pot explicar la inhibició dels creadors de la pantalla que varen veure en un bocí del Mediterrani un lloc idoni per viure'l, però no per traspassar la seva experiència a la resta de la humanitat.

Com de costum, Orson Welles constitueix l'excepció de la regla. A Mallorca es va limitar a assistir a festes taurines al Coliseu Balear a més d'establir relacions cordials amb toreros com Andrés Vázquez; però a Eivissa va deixar una mostra del seu geni a *F for Fake*, confeccionada sense rodar ni un sol metre original. Charles Chaplin, ni tan sols això. Va arribar a Formentor el juliol de 1959, acompanyat de la seva esposa Oona

O'Neill, de la qual va dir a la seva autobiografia que «la profunditat i la bellesa del seu caràcter són una contínua revelació per a mi». A part de la juvenil filla del Nobel Eugene O'Neill –Charlot va vorejar en més d'una ocasió la condició de menorer–, l'acompanyaven la seva mitja dotzena d'infants, acompanyats per dues institutius. No eren les condicions ideals perquè el cineasta septuagenari es preocupàs de cercar a l'illa exteriors per a alguna pel·lícula. El seu gest més cinematogràfic a la zona va ser la sacsejada que va propinar a Geraldine Chaplin en públic. Va coincidir amb Lucía Bosé –que aquí va rodar *Un invierno en Mallorca*, com el seu nom indica–, però tampoc no la va contractar. El darrer dels prodigis de Hollywood que va visitar Mallorca fou George Lucas. Les seves guerres galàctiques transcorren en escenaris nord-africans i en tot moment es va mostrar més preocupat per assaborir el menjar mallorquí –va elegir el Mesón Can Pedro de Gènova– que per tafanejar en paisatges que es poguessin adaptar a les seves produccions. El nin prodigi del cine dels setanta visitava per primera vegada l'illa i, tot i que insistia en el component vacacional de la seva estada –que va coincidir amb l'estrena a Espanya de *Star Wars: Episodi I. L'amença fantasma*–, el seu amfitrió va ser l'empresari alemany Thomas Haffa, que ha acumulat una fortuna de milers de milions amb pro-

grames infantils de televisió. Igual que en el cas de Chaplin, podem disculpar la falta de concentració cinematogràfica a Mallorca del creador d'*American Graffiti* pel fet que havia de complir amb els seus tres fills adoptius, els quals es varen allotjar amb ell a La Residencia. Vàrem poder tenir més sort amb Mike Nichols, però el director d'*El graduat* es va limitar a robar una al·lota a Robert Graves –deesses blanques, les anomenava el poeta britànic–, en lloc de rodar a l'illa una seqüela de es titulàs *Descalços per la platja*. La dona afortunada que va haver de decidir entre aquestes estimacions va ser la bellíssima Margot Callas. L'escriptor despitat va deixar anotat que «*rujo mi desesperación. Ella es incapaz de soportar su divinidad*». Tanmateix, els nuvis es varen casar a Nova York i no hi hagué pel·lícula com a

record. L'esterilitat d'aquestes visites pot induir a pensar en una confabulació de les muses contra qualsevol activitat teatral o cinematogràfica que es desenvolupi a l'illa. Una altra fal·làcia. Hal Prince, director i productor d'espectacles tan subjugadors com *El fantasma de la òpera*, *West side story* o *El violinista a la teulada*, va idear a la seva casa de Pollença *Evita*, el musical que va revolucionar el gènere. Per això, va convidar Anfreu Lloyd Webber i Tim Rice a Mallorca. Una tempesta d'idees carregada d'electricitat, però ni un recoble amb referències a l'illa. A tot estirar, hem arribat a la imatge del vaixell d'Antonio Banderas —el Che Guevara a la pel·lícula— fent regates a la badia.

Leni Riefenstahl, creadora de l'estètica nazi en pel·lícules com *El triunfo de la voluntad* i *Olimpia*, serà

per sempre una dona discutida, però la bussejadora i fotògrafa de 98 anys hauria enriquit la filmografia amb base a Mallorca. Per desgràcia, tampoc la seva estada no va germinar. A Formentor va concebre, el 1954, un reportatge sobre Espanya, titulat *Sol y sombra*. Finalment, va rodar *Terra baixa*, usant interns d'un camp de concentració. Un altre longeu, Michelangelo Antonioni, va deixar una bella definició de Mallorca —«és molt sinuosa»— i un dinar amb Michael Douglas en la seva primera visita als 86 anys. Desgraciadament, ja no estava en condicions de rodar, quan ho va fer per darrera vegada es va recolzar en Wim Wenders. Es va limitar a actuar a manera de promotor de la inacabable idea d'utilitzar l'illa com a seu d'un festival cinematogràfic, de rendibilitat sempre discutible.

Ja que Mallorca no va ser considerada per genis com Chaplin o guanyadors d'Oscars com Mike Nichols, el descens de la pluvio-metria va poder servir almenys perquè l'illa desertitzada ambientàs un *spaghetti western*. De fet, el campió del gènere va passejar per Palma el 1977. Sergio Leone viatjava a bord del transatlàntic italià *Irpina*, en un creuer destinat a promocionar la moda del seu país i, especialment, als llavors prometedors Fiorucci i Valentino. El director que ha tret millor partit de la inexpressivitat de Clint Eastwood va abominar de la denominació despectiva donada a

les seves pel·lícules de l'Oest, però tampoc no va deixar més empremta que la seva humanitat i l'anunci que es disposava a rodar la napoleònica *Hi havia una vegada Amèrica*. Ens quedava tal vegada Roman Polanski, però el sòl mallorquí és a penes un incident en la vida del cineasta, arrelat visceralment a Eivissa.

Richard Attenborough —l'aclamat director de *Gandhi* i protagonista de *Jurassic Park*— també va ser hoste de la casa que té a Mallorca Michael Stanley-Evans, el qual va ser el seu productor executiu en el biopic del pacifista indi. Cap d'ells no tingué en compte la possibilitat de l'illa com a plató. Algú pot pensar que aquesta falta de consideració és deguda que els cineastes esmentats no quedaven satisfets per l'entorn o pels seus habitants. Res més allunyat de la realitat. En el cas de Peter Bogdanovich, que va dirigir *Què em passa, doctor?*, *Lluïna de paper* i *The last picture show*, la seva visita es pot equiparar a un pelegrinatge. El nord-americà va patir un impressió tan forta en llegir *La deessa blanca* de Robert Graves que es va decidir a trobar-se amb el poeta a Deià. Els fills de l'escriptor britànic li comunicaren que son pare estava malalt i que «no parla des de fa anys». Això no obstant, el cineasta es va desplaçar a Palma des de Los Angeles. Mai no va poder parlar amb Graves. Mai no va insinuar la idea de rodar a Mallorca.

Concert eròtic dels artistes balears

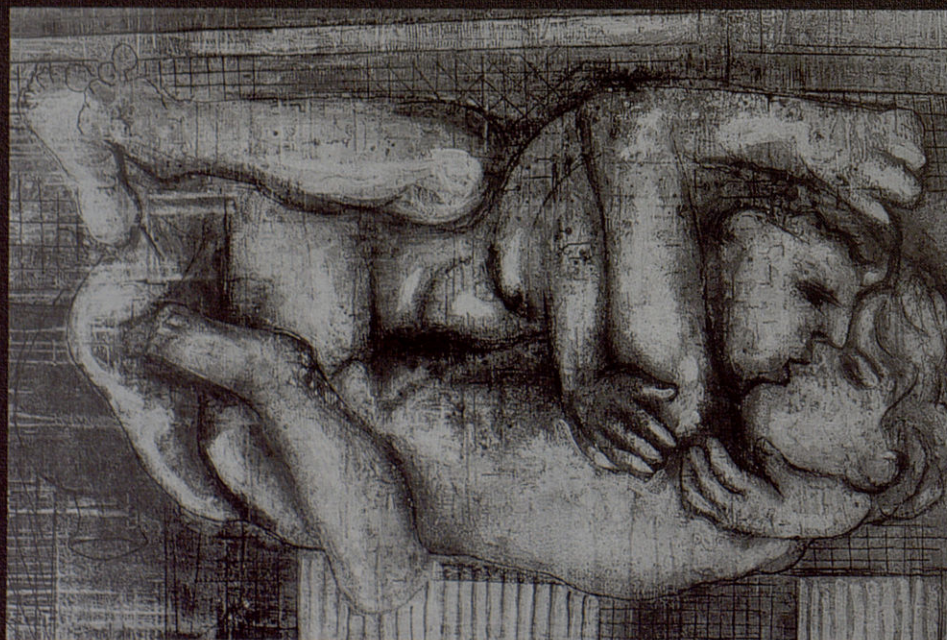
CRISTINA ROS

Seria absurd pensar que en el títol de l'exposició «Erotisme a la plàstica contemporània a les Illes Balears» es pot trobar algun punt de concert més que el que marquen la temàtica i el topònim. Així mateix, seria una inconseqüència cercar alguna relació directa entre el tema i l'àmbit geogràfic en què es desenvolupa. Evidentment, no hi ha una eròtica que sigui pròpia de les Balears. En qualsevol tipus d'expressió artística, els autors i les seves obres arrossegueu la càrrega cultural que els n'és pròpia, i l'erotisme que ara ens ocupa no pot defugir aquest fet.

En tot cas, avui, si deixam de banda els tòpics que provocava un erotisme fill de la repressió, pertot arreu l'eròtica té una expressió absolutament individual i diversa. Si a la mostra que avui ens ocupa, una exposició que va començar un itinerari a l'Auditori de Sa Màngia de Cala Millor, que recorre els municipis d'Artà, Capdepera, Calvià, Felanitx, Manacor,

Marratxí, sa Pobla, Pollença, Porreres i Santanyí; i que, a més, es mostrarà a l'Espai Mallorca de Barcelona, a Menorca i a Eivissa; si aquesta exposició —dèiem— compta amb vint-i-dos artistes, hem de parlar aleshores de vint-i-dues formes distintes d'erotisme, almenys. I això sense tenir en compte l'erotisme particular de qui ha fet la selecció de les obres —en aquest cas, Joan Carles Gomis—, que és el responsable que hi siguin aquestes obres i no unes altres, i l'erotisme de cada un dels espectadors, perquè cadascú ho percep i ho sent d'una forma ben diversa. Així passa amb tot, però molt especialment amb això de l'erotisme.

Un cop que s'ha assolit la llibertat d'expressió i s'ha rebutjat la via de l'escàndol —perquè avui ningú no s'escandalitza per qüestions de sexe o derivats, i aquest és un recurs que, si s'utilitza, en general diu molt poc de l'artista que en fa ús—, l'erotisme ha guanyat una autonomia de la qual, sens dubte, surt beneficiat. Avui, els artistes poden fer servir tots els recursos d'una tradició mil·lenària en l'art eròtic i, a més, poden afegir-hi sense cap mena d'escrúpols —només els que tingui cadascú particularment— les fantasies, els desigs i les obsessions més íntimes i particulars. Guanyat aquest espai de llibertat individual, l'erotisme és avui més divers que mai i això es manifesta també en els artistes de les Illes Balears. I per això, l'exposició de què avui ens ocupam és tan plural. Podem entrar en un debat llarguíssim i del tot infructuós si discutim si és més o menys eròtic allò que s'exhibeix descaradament o allò que s'amaga més que no es mostra, allò que s'ofereix o allò que

sembla prohibit, l'evidència o el suggeriment, allò complex o allò simple, la sexualitat més descarnada o la sensualitat de les subtileses, la puresa o les terboleses de la vida... I de bell nou, no arribaríem enlloc, tan sols al punt del qual havíem partit, la diversitat.

I de tot això, d'aquest regne amplíssim de l'eròtica, en dona testimoni la producció artística que es desenvolupa avui a les Illes Balears. De la mà de Rafael Amengual, Miquel Barceló, Frédéric Barzilay, Joan Bennàssar, Pere Bennàssar, Miquel Brunet, Jaume Canet, Maria Carbonero, Toni Catany, Ricard Chiang, Miguel Czernikowski, Llorenç Ginard, Mati Klarwein, Joan March, Menéndez Rojas, Guillem Nadal, Pep Nebot, Maties Quetgles, Roca Fuster, Bernardí Roig, Antoni Socies o Ramon Tries arriben pintures, escultures i fotografies d'erotisme ben latent, però també ben divers.

Del simbolisme al fetitxisme, de l'humor al sentit tràgic, de l'exhibicionisme a l'espai prohibit, del classicisme a la transgressió, de l'heterosexualitat a l'homosexualitat, de la puresa a la pornografia, de la fantasia a l'acte sexual –a les ben diverses formes d'acte sexual–, del desig a la conquesta, del paradís a l'infern; la llista d'erotismes distints, i fins i tot oposats, que trobam en tan sols vint-i-dues obres és interminable. I es demostra tan llarga i àmplia com rica és l'expressió, la mirada i la vivència humana.

Perquè, més enllà de la representació, també hi ha un erotisme evident en la relació que té l'artista amb la pròpia obra, així com en la que s'estableix entre l'obra i l'espectador. En aquest sentit, ens podríem demanar si tot acte de creació, de materialització d'una obra,

no requereix un impuls eròtic per fer-se possible i per resultar-ne fructuós. En aquest sentit, ens demanaríem també si no és quelcom semblant a l'erotisme allò que se sent davant d'una obra, quan aconseguim punyir-nos fins ben a dintre i estimular-nos els sentits i també les emocions. No és tot això erotisme? No és l'erotisme una condició intrínseca de l'art? Però això seria una altra història.

Tendències art

Tendències

Ilibres

BIEL MESQUIDA

Forcano són petites felicitats de la poesia

I Manuel Forcano, aquest jove poeta català amic, doctor en Filologia Semítica, professor d'hebreu i que aquest curs sojorna i estudia al Caire, ha publicat una nova plagueta de joies i de bel·leses: *Com un persa* («La poesia de Tàndem», Edicions Tàndem). Agafa la «Poètica» (títol i cant de la primera plana) i la dic: Heròdot conta que els perses van saquejar Atenes / i van robar les estàtues de tan belles com eren. / Les custodiaren en vergers frondosos als palaus de Sussa i a Persèpolis, en castells als peus dels Zagres, / en mansions suntuoses a la riba dels grans rius. / Talment com ells, camines per la ciutat / àvid de trobar la bellesa a què et deus / i fer-la teva: et meravella un rostre, el gest / d'unes mans, la forma entreoberta / d'uns llavis, el llambreig / d'uns ulls, l'amor possible, el goig / resposta del desig. I els atresores, / somniats, viscuts, a la memòria.» Forcano sap i practica la definició de la literatura més acordada als nostres gustos: els mil i un llenguatges que salven entre les xarxes de les lletres els amors i les esperes, les pèrdues i les malenconies, les petites felicitats i els petits dolors dels gestos humans de cada dia. Tot, les grans veritats de la filosofia, de la ciència, de la religió o de la política ens són mostrades a través de la literatura passades entre mig dels humans, dones i homes, que viuen aquestes veritats: la crònica de l'efímer que es perd per convertir-lo en matèria d'eternitat és la funció que Manuel Forcano dóna als seus versos. Amb musicalitats molt lliures que cerquen bastir amb les estructures de síl·labes i d'harmònics unes cases de poesia en què estotjar les rememoracions musicals del record, aconsegueix que el lector senti. I una poesia que fa sentir, que fa sentiguera al lector, és un d'aquests valors secrets pel qual cal fer crides. Una platja d'Episkopi en què s'esbucava un castell d'arena mentre un nin plora, la ferida de la fugida de l'amor en un cos com el sexe trencat d'una estàtua, els ulls d'un objecte de desig com a fars dins la nit del túnel d'un metro, una boia groga que sura damunt el mar com el darrer llenguatge xifrat d'un missatge perdut, tot això són motius, metàfores vives i fertilitzants, d'un àlbum de sensacions que t'enamora. M'agraden les paraules de l'autor del prò-

leg, Francesc Garriga, quan diu: «Quina frontera travessar, però, que no t'encalci el temps? Fugaç i irredimible, el temps és el Minotaure devorador de joventut i és qui copeja la nuditat del déu. Per defensar-nos queda la paraula escrita, queda la possibilitat de deixar sobre el paper el mar, el vaixell, la pluja, l'arbre, la mà i els llavis que han estat el goig d'algun avui. Potser per no rendir-nos sense lluita, acorralats els records en el congost de l'oblit i poder reaparèixer espasa al puny un cop i un altre. La paraula, que és sempre l'eix i el camí dels ahirs a l'avui». Bona definició de la feina de Forcano que treballa en la pedrera de les paraules. I són els clàssics i durs treballs del poeta: agafar els mots desgastats, fets malbé, corromputs de la tribu i a través d'un fotimer d'operacions de la intel·ligència transformar, confegir, repastar, carregar aquests mots amb tot d'altres tensions que facin que el cervell del lector tremoli. I Forcano surt vencedor d'aquesta empresa plena de riscos i ens dóna un inventari de records convertits gràcies al seu mester en memorables.

FOTO: Joan Miquel Ferrà.

Cent dies del mil·lenni de Puig

Valentí Puig em comunicà que escrivia aquest llibre—*Cent dies del mil·lenni* (Edicions 62)— el 16 de març de 2001 en un bar al costat de l'Hotel Majestic de Barcelona quan, amb l'amiga actriu Pepa López, feiem un aperitiu-dinar a la barra per partir tot d'una cap al monestir de Sant Cugat del Vallés a donar el darrer comiat a l'amic periodista Ramon Barnils. Em va semblar una idea excel·lent fer un dietari sota comanda per a un escriptor com ell, un homme à lettres, que des de fa anys obeeix el clàssic i ben difícil «*nullo die sine linea*». *Bosc endins* (Quaderns Crema) va ser el primer dietari seu que vaig llegir i que em mostrà la ploma d'un observador lúcid i divertit, intel·ligent, que amb un ús sensible dels llenguatges i des d'un posat d'home amador tant de l'ordre com de la llibertat, em mostrava el panorama propi amb la informació, la gràcia i el talent d'un vertader escriptor. Puc assegurar que he llegit les 268 pàgines d'aquest dietari d'una tirada, d'una estirada, i m'han semblat com un entreteixinat d'aventures quotidianes contades amb tantes de melodies i tons que resulten molt entretingudes i engrescadores. Si fos un crític seriós, faria un llistat dels temes que circulen al llarg de llibre en una teringa

en què les commutacions, les unions, les interseccions i les repeticions (per donar un parell de noms als contactes o *links*) formen l'ordit i la trama de l'experiència vital d'un home que entra a la maduresa amb el cap lúcid i l'humor a punt. La combinació d'una lucidesa corrosiva i d'un humor d'arrel cultural anglosaxona adobada amb l'enginy mallorquí amara les millors planes del llibre i es converteix en l'atmosfera civilitzadíssima que ens acompanyarà tot el temps. Tinc el llibre tot ple de subratllats. Ara, quan els repàs veig que dominen el de caràcter molt subjectiu, quan Valentí Puig conta els seus costums, les seves fílies i fòbies, els seus parers sobre coses més domèstiques i quotidianes o sobre el gran tema de l'amistat que constitueix un *leitmotiv* amagat però clar. També m'apassiona quan parla de les seves malalties en clau planiana i del seu metge, un home savi, subtil i humaníssim. Les divagacions sobre la literatura i el joc que hi ha entre literatura i periodisme mostra un escriptor que ha pensat molt sobre

l'ofici d'escriure a més a més d'haver fet una obra ben valuosa i variada en una gran diversitat de formes. La política i els polítics ocupen moltes de les línies del dietari i constitueixen alhora un retrat robot de personatges i fets vist des d'una talaia en què Puig intenta no caure en la trivialitat, la complacència o la profecia. El *penchant* de l'autor per les ciències i les tecnologies com a formes de coneixement informatiu potent i necessari per entendre fa que els comentaris sobre el món del pensament no oblidin ni les aportacions del fet de viure en digital ni els reptes que els sabers científics produeixen al pensament humà. En definitiva, un llibre molt recomanable per llegir sencer i rellegir a trossos.

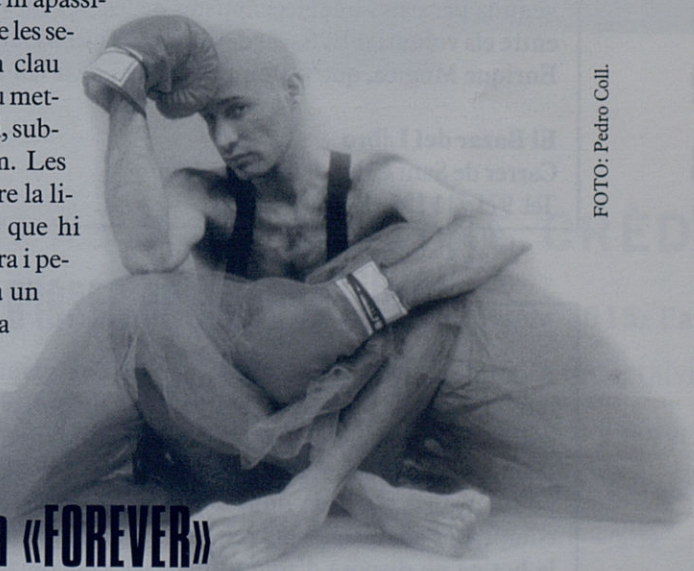

FOTO: Pedro Coll.

Jaume Sisa «FOREVER»

Visca la llibertat (Virgin & Drac) és el títol del disc d'aquesta reaparició de l'estimat Jaume Sisa, que ha abandonat els heterònims i ha tornat a ser ell més que mai. I s'ha ajuntat amb Pascal Comelade per fer els arranjaments i acompanyar-lo en un compacte en què ens fica dins els seus temes tendres, amargs i màgics de tota la vida: poetitza tornar a cantar com el fet de tornar al Poble Sec, baixar al Paral·lel i pujar a Montjuïc; converteix la boletofília catalana en una himnica en què ens incita a les exploracions i a la descoberta de

noves realitats fèrtils i esclatants; es redefot de la capacitat per a la innocència amb tota una sèrie de personatges que fan volar coloms de tota casta; ens fica dins la revetla dels desamparats amb petards, un gos que borda i totes les fredors de la solitud i de l'amor; fa una cançó galàctica amb enigmes de temps, somnis al vent, prohibits prohibir i altres estels i harmonies; ens arrossega a un envelat de fira amb fanalets vora el riu, zepelins, ambient de xocolata i ametla i moltes de ganes de riure; canta al Noi del Sucre i als pardals que volen fent

guau, guau i miau, miau i acaba amb uns visques a la poesia, a l'art, a la ciència, a la força del pensament, a la fraternitat i a la llibertat. Un disc que m'ha euforitzat i m'ha fet viatjar per la veu i el sentiment d'un dels cantautors més lubricants, Sisa, i aquest Pascal que no s'atura de fer invencions amb pianos, plasticfuitar, ukelele, orgue, plasticsaxo, melòdica, acordió, electrotuba i bateria juganera. Una festa inacabable.

Llibres antics, edicions esgotades, documents i rareses

Ara fa 25 anys que Antoni Llabrés va crear el Bazar del Libro, una curiosa botiga a prop de la plaça de Santa Eulàlia on reposen entre 30 i 40 mil exemplars de llibres antics, edicions esgotades, làmines i documents. Es tracta d'un lloc on l'amant del paper imprès pot passar hores cercant el que vol i trobar el que, tal volta, no havia anat a cercar. Recórrer els prestatges de llibres i remoure el paper es pot convertir en una petita aventura quotidiana molt gratificant. D'on treu Antoni Llabrés aquesta immensitat de llibres i papers curiosos? «Sobretot d'herències. Quan algú major mor, els hereus es queden amb un parell de llibres, però no saben què fer amb la resta de volums, i jo els els compr.» «Per la botiga passen, sobretot, col·leccionistes que cerquen llibres de temàtica especialitzada, com ara volums sobre aviació, la Guerra Civil, història, salut, toros, cuina o literatura espanyola. També, gent que munta un negoci, una farmàcia, un bar, una perruqueria, etc., i el vol decorar amb làmines antigues. Molts de pintors també repassen l'assortiment de cartells i pòsters per tal d'inspirar-se quan les seves muses són de vacances.»

«No estic especialitzat en incunables ni en llibres molt antics, per a això ja hi ha altres llibreries a Palma», –explica Antoni Llabrés que, tot i això, exhibeix a la botiga una fotografia en què contempla els toms de *Die Balearem*. Aquesta obra va ser venuda per parts a col·leccionistes de les tres illes. Moltes són les persones curioses que han bussejat entre els volums d'El Bazar del Libro: Tierno Galván, l'antic batlle de Madrid o el defensor del Poble, Enrique Múgica, que va comprar llibres de la col·lecció Aguilar.

El Bazar del Libro

Carrer de Sant Crist, 4, 07001 Palma
Tel. 971 711 155

Radio España, on encara reparen tocadiscs antics

Ricardo Acedo va fundar l'any 1940 Radio España Iluminación i avui encara ajuda el seu fill, de nom també Ricardo, a portar la botiga. Actualment, el negoci es dedica a fer instal·lacions elèctriques en edificis i hotels, però el fundador encara admet encàrrecs per reparar ràdios i tocadiscs antics, no debades és tècnic de ràdio. Radio España és també una de les poques elèctriques de Palma on encara es poden trobar claus de llum de porcellana com les que hi havia a les cases antigues, les quals són comprades per clients que rehabiliten les seves llars i volen donar-li l'estil estètic d'un altre temps. Si la botiga no disposa d'aquest material, l'encomana a Barcelona. Ricardo Acedo, el pare, recorda els inicis del negoci amb una mica de nostàlgia i una bona dosi de satisfacció per haver estat un innovador.

«En aquells anys llogava tocadiscs, amplificadors i micròfons a la gent que volia organitzar festes particulars amb ball. També oferia discos de pasdobles, boleros, tangos, ritmes nord-americans dels anys 50 i tot tipus de música apta per ballar.»

Aquesta afeció de Ricardo Acedo per la música va fer que es convertís en el primer representant artístic de Palma. A la seva nòmina figuraven Los Aztecas, els ballarins Antonio y Rita o Los Ajuma, entre altres figures i conjunts dels anys 40 i 50.

Radio España Iluminación

Carrer de la Ferreria, 2, 07002 Palma
Tel. 971 712 510

E U R I B O R

+0,5

CRÈDIT BLAU

L'ESTALVI D'AIGUA MEREIX EL NOSTRE CRÈDIT

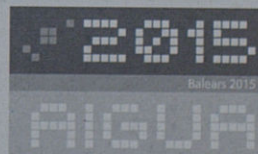
El Crèdit Blau és un préstec a baix interès que s'emmarca dins la iniciativa **Balears 2015: l'aigua i la seva gestió. Perspectives de futur** amb el qual "SA NOSTRA" es compromet amb l'estalvi i la conservació d'un recurs bàsic per a les nostres illes: l'aigua. Aquest crèdit està adreçat a l'adquisició de sistemes, infraestructures i productes d'estalvi d'aigua (construcció de cisternes, rec per goteig, electrodomèstics de baix consum, etc.). Per la *línia empreses i professionals* el límit de cada crèdit són 60.101 euros i per la *línia familiar* el límit són 6.010 euros. Sense comissió d'estudi, d'obertura ni de cancel·lació anticipada. Interès: EURIBOR a un any (mitjana mensual) + 0,5.

TAE: 5,10% (Calculat segons EURIBOR corresponent al mes d'abril i a un termini de 6 anys).

Més informació a qualsevol oficina de "SA NOSTRA" i a internet: www.sanostra.es/creditblau

"SA
NOS
TRA"

CAIXA DE BALEARS

NOMÉS TENIM 2 ANYS I JA
HEM PROGRESSAT MOLT EN
TURISME DE QUALITAT.

IMAGINA'T QUAN
SIGUEM MÉS GRANS

GOVERN
DE LES ILLES BALEARS

Progressam
AMB tu

SOL·LICITA EL DOCUMENT DIT I FET AL 971 225 727

Governa amb nosaltres www.caib.es